

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Katedra Muzikologie

Antonín Dvořák: Biblické písně op. 99
Recepce díla

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor: Alena Benešová

Vedoucí práce: Mgr. Barbora Kubečková

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, pouze s použitím uvedených pramenů, literatury a dobového tisku.

V Olomouci dne:

Podpis:

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé práce Mgr. Barboře Kubečkové za odborné připomínky, inspirativní podněty a vytrvalé citlivé vedení. Dále bych ráda poděkovala své rodině, především pak manželovi a svým dvěma dětem, kteří mě neustále intenzivně podporují. Nemalý dík patří též mým kolegyním a kamarádkám Dagmar Hrdinové a Veronice Kupkové za jazykové korektury i neutuchající trpělivost.

1 Obsah

1	OBSAH.....	4
1.1	Úvod.....	6
2	STAV BĀDÁNÍ.....	8
2.1	Prameny	8
2.2	Domácí a zahraniční literatura	9
2.3	Dobová periodika	10
2.4	Online zdroje a disertační práce.....	11
2.5	Webové zdroje	13
2.6	Nahrávky	13
3	GENEZE BIBLICKÝCH PÍSŇÍ	15
3.1	Okolnosti vzniku díla	15
3.2	Textová předloha.....	16
3.3	Problémy před prvním vydáním	17
3.4	První vydání.....	18
3.5	Ohlasy dobového tisku	18
4	ÚPRAVY PÍSŇÍ	21
4.1	Úpravy písní za Dvořákova života	21
4.2	Orchestrální úprava písní 1–5 Antonínem Dvořákem.....	21
4.3	Úpravy písní v letech 1900–1994	21
4.3.1	Orchestrace písní 6-10 Vilémem Zemánkem	21
4.3.2	Orchestrální úprava pro Newyorskou filharmonii	22
4.3.3	Úprava pro varhany a zpěv	23
4.3.4	Transkripce a jazykové úpravy písní	24
5	RECEPCE BIBLICKÝCH PÍSŇÍ.....	26
5.1	První veřejné provedení Biblických písní.....	26
5.2	První provedení s orchestrem České filharmonie.....	26
5.2.1	Vznikající Česká filharmonie.....	26
5.2.2	Premiéra s Českou filharmonií	27
5.2.3	Reflexe prvního orchestrálního provedení.....	28

5.3	Premiéra v Londýně	30
5.3.1	Pozvání do Anglie.....	30
5.3.2	První zkoušky s orchestrem	30
5.3.3	Premiéra a odezva na první provedení v Queens Hall.....	31
5.4	Norwichský festival 1899	35
5.4.1	Nová zjištění	35
5.4.2	Snaha pořadatelů o orchestrální provedení.....	36
5.4.3	Ohlasy dobového tisku.....	37
6	ZHODNOCENÍ INTERPRETACE DÍLA PŘED SOUBORNÝM PROVEDENÍM	39
6.1	Provádění za Dvořákova života (1896—1904)	39
6.2	Interpretace po Dvořákově smrti (1905—1914)	40
7	RECEPCE SOUBORNÝCH PROVEDENÍ PÍSNÍ (1914—1916)	42
7.1	První souborné provedení Českou filharmonií v roce 1914	42
7.1.1	Reakce na první souborné provedení	43
7.2	Souborné provedení Českou filharmonií roku 1915	43
7.3	První souborné provedení sborovým tělesem roku 1916	44
8	ZÁVĚR	46
9	BIBLIOGRAFIE	50

1.1 Úvod

Jako téma bakalářské práce jsem si zvolila recepci písňového cyklu Antonína Dvořáka *Biblické písně* op. 99. Práce si nekladla za cíl postihnout veškerá provádění písní. Pokouší se zmapovat významná provedení písňového cyklu a jejich úpravy za života skladatele doma i v zahraničí. V této souvislosti se zaměřuje především na premiéry díla. Dvořák napsal písně pro alt s průvodem klavíru. První pěti písní zinstrumentoval pro malý orchestr již v roce 1895. Za svého života však orchestrální podobu písní nikdy nepublikoval. Přesto byly písně s orchestrem provedeny u nás i v cizině.

Práce přibližuje okolnosti vzniku celého písňového cyklu a jeho nejrůznější úpravy, které se dodnes vyskytují. Vzhledem k nově nalezeným informacím odhaluje dosud neznámou instrumentaci provedenou Newyorskou filharmonií v roce 1922. Pokouší se objasnit, za jakých okolností a jak bylo dílo prováděno s orchestrem za skladatelova života. Ze zahraničních zemí se orientuje především na Anglii, kde byly písně provedeny v zahraniční premiéře, a kde byly zjištěny nové skutečnosti. Práce poprvé uveřejňuje fakta a okolnosti týkající se uvedení písní v rámci festivalu v londýnském Norwich v roce 1899 interpretované kontraaltistkou Clarou Butt (1872–1936). Odhaluje nová fakta, které doposud nebyla publikována v žádné literatuře a jsou tak na tomto místě poprvé zveřejněna.

Text se zaměřuje na interprety a způsoby interpretace při jejich premiérování. Snaží se poskytnout odpověď na otázku, proč skladatel zinstrumentované písně nikdy nepodstoupil tisku. Neopomíná odrážet přijetí díla za života skladatele i po jeho smrti, přičemž se omezuje na prvních dvacet let od první veřejné premiéry písní s orchestrem České filharmonie, tedy do roku 1916. Zmíněné období je reflektováno dobovými recenzemi, ohlasy denního tisku a periodik, přičemž se pokouší zmapovat četnost a způsoby provedení i přijetí díla.

OTÁZKY VÝZKUMU

Jak bylo dílo provozováno a přijímáno za života skladatele?

V jakých úpravách se písně vyskytovaly a byly interpretovány u nás i v zahraničí?

Proč Dvořák zinstrumentoval pouze prvních pět písní cyklu, a co bylo příčinou, že tyto písně nikdy nebyly za jeho života v orchestrální podobě vydány tiskem.?

Co bylo o díle jako takovém napsáno v dobové literatuře, tisku apod.

V rámci, jakých koncertů a akcí byly písně interpretovány, a proč jsou stále i po tolika letech hojně uváděným dílem?

2 Stav bádání

2.1 Prameny

Vzhledem k zaměření práce na *Biblické písně* op. 99 Antonína Dvořáka je potřeba nejprve zmapovat dostupné informace k tomuto tématu. Prvním pramenem informací týkající se *Biblických písní* Antonína Dvořáka je *Tematický katalog, bibliografie, přehled života a díla* od Jarmila Burghausera.¹ Katalog uvádí přesná data vzniku jednotlivých písní, textovou předlohu, první vydání berlínským nakladatelstvím Simrock s klavírním doprovodem i rok vydání orchestrální úpravy podle skladatelova rukopisu. Autor zmiňuje též textovou úpravu písní v novém německém překladu Ditricha Fischera-Diskaua pro soprán a tenor vydané v Hamburku roku 1963. V katalogu je popsána orchestrální partitura prvních pěti písní v instrumentaci Dvořáka i zbylých pěti písní zinstrumentovaných Vilémem Zemánkem. K dílu jsou uvedena data prvních provedení písní a nechybí ani odkaz na domácí a zahraniční periodika, ve kterých jsou dostupné články týkající se tématu *Biblických písní*.

Dalším důležitým pramenem je opis Dvořákova rukopisu písní č. 1, 2, 3, a 8. jenž je k nahlédnutí ve Dvořákově muzeu v Praze. Muzeum dále uchovává k nahlédnutí Dvořákův rukopis orchestrální partitury první až páté písně,² nototisky vydané v letech 1895,³ 1913,⁴ 1955,⁵ 1960,⁶ 1970⁷ a 1989⁸ v úpravách pro alt, vyšší hlas či baryton s průvodem klavíru a orchestru. Je zde zvukový materiál vydaných nahrávek na CD nosičích a gramofonových deskách. Originální korespondence se týká odeslaných dopisů Fritzovi a Hansovi Simrockovi, Klotildě Čermákové či Eweru Novellovi. Z dostupných materiálů lze zjistit více o původní kompozici písní, tedy pro jaký hlas a doprovodný nástroj byly určeny, zda byl cyklus od začátku pojmenován, jestli obsahoval opusové číslo, ale také v jakém časovém období byly písně

¹ Burghauser, Jarmil a John Clapham, *Antonín Dvořák: tematický katalog, bibliografie, přehled života a díla*. 2. (rev. a dopl.) vyd. Praha: Bärenreiter Editio Supraphon, 1996.

² S 76 invent. číslo 1670

³ Antonín Dvořák, *Biblische Lieder*, 2. seš., č. 6-10, alt + kl., Simrock Berlín 1895, no. 10326. Sg 415

⁴ Antonín Dvořák, *3 Biblické písně z op. 99 pro vysoký hlas a varhany*, č. 4, 5, 9 (úpr. F. E. Thiele), text NJ, AJ, Simrock Berlín 1913, no. 13292. Sg 741

⁵ Sg 998 A, B

⁶ Antonín Dvořák, *Biblické písně op 99, alt / baryton + orch., partitura*, SNKLHU Praha 1960, no. H 3004, Souborné vydání děl A. D. Sg 811

⁷ Antonín Dvořák, *Biblické písně op. 99, vyšší hlas a pfe, Supraphon*, Praha 1970, no. H 1758. Sg 562

⁸ Antonín Dvořák, *Biblické písně op.99, č. 1-10, soprán + tenor + kl., kritické vyd.* Ed. Supraphon Praha 1989, no. H 1758. Sg 1148

zkomponovány. Z dochovaných dopisů se lze dozvědět, kdy Dvořák přemýšlel nad instrumentací písní. Detailní popis skladatelova rukopisu díla s přesnými daty o vzniku konkrétních písní nalzáme též v kritickém vydání *Biblických písní* edice Jarmila Burghausera a Jana Hanuše z roku 1955. Podobné penzum informací je k nalezení též v *Československém hudebním slovníku osob a institucí*,⁹ jejímž spoluautorem je opět J. Burghauser.

2.2 Domáci a zahraniční literatura

Z domácí literatury jsou přínosné publikace Otakara Šourka a Jarmila Burghausera. Otakar Šourek, který je považován za předního znalce života a díla Antonína Dvořáka, je autorem nejobsáhlejší čtyřdílné monografie o Antonínu Dvořákovi. Za svého života se výrazně zasadil o propagaci skladatelova díla. Ve své knize *Antonín Dvořák*¹⁰ se Šourek zamýšlí nad životními okolnostmi, které vedly Dvořáka k napsání *Biblických písní*, ale také z analytického hlediska nad dílem samotným. Uvádí, že z amerických prvků, které jsou patrné v předešlých dílech zaoceánského období, není v *Biblických písních* zcela nic a dílo je ve své celistvosti ryze české ve výrazu i duchu vyrůstající ze srdce českého zbožné člověka.¹¹ Podobná publikace J. Burghausera nesoucí stejný název *Antonín Dvořák*¹² byla cenným zdrojem informací především v oblasti bibliografie a studií k danému tématu. Nejprínosnějším zdrojem je však Burghauserův zmiňovaný *Tematický katalog, bibliografie, přehled života a díla*.¹³ Pokud jde o recepci písní v zahraničí, je jediným dokladem reflexe přijetí díla kniha Jitky Slavíkové *Dvořák a Anglie*.¹⁴ Autorka v knize popisuje premiéru prvních pěti písní, přičemž reflektuje jejich ohlas na dobovém tisku.

Deseti svazková sbírka editovaná Milanem Kunou *Korespondence a dokumenty svazek 1-8*¹⁵ je důležitým pramenem Dvořákovy písemné komunikace, stejně jako

⁹ *Československý hudební slovník osob a institucí*. 1. vyd. Editor Gracian Černušák, editor Bohumír Štědroň, editor Zdenko Nováček. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1965.

¹⁰ Šourek, Otakar. *Antonín Dvořák*. 3. vyd. Praha: Hudební matice Umělecké besedy, 1947, 140-141.

¹¹ Tamtéž

¹² Burghauser, Jarmil. *Antonín Dvořák*. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1966.

¹³ Burghauser, Jarmil a John Clapham. *Antonín Dvořák: tematický katalog, bibliografie, přehled života a díla*. 2. (rev. a dopl.) vyd. Praha: Bärenreiter Editio Supraphon, 1996.

¹⁴ Slavíková, Jitka. *Dvořák a Anglie, aneb, Země, které mnoho dlužím*. V Praze: Paseka, 1994.

¹⁵ Dvořák, Antonín. *Antonín Dvořák: korespondence a dokumenty: kritické vydání*. 1. vyd. Editor Milan Kuna, editor Ludmila Bradová. Praha: Editio Bärenreiter Praha, 1999.

korrespondence editovaná Otakarem Šourkem.¹⁶ Nejdůležitějším pramenem pro téma vztahující se k *Biblickým písním* jsou dopisy z období 1894-1895. V tomto období Dvořák komunikoval s nakladatelstvím Simrock o vydání díla tiskem. V dopisech informoval o záměru písně zinstrumentovat, ale také řešil textové úpravy do německého jazyka, které při přepisu narušovaly původní melodický zápis.

Ze zahraniční monografie je zajímavá kniha *Dvořák and His World*¹⁷ editovaná Michaellem Beckermanem. Publikace obsahuje eseje, dokumenty a kritiky, které doposud nebyly publikovány. Přestože jsou některé kapitoly orientovány na americké období, není zde o *Biblických písních* zmínka, jako na rozdíl u jiných tzv. amerických děl. Přínosnou zahraniční publikací je dílo Klause Dögeho *Antonín Dvořák: život, dílo, dokumenty*.¹⁸ V této publikaci přirovnává K. Döge *Biblické písně* svou náboženskou dikcí ke gregoriánskému chorálu a na textu první komponované písně *Při řekách Babylónských* demonstruje tíživé okolnosti, které skladatele při psaní díla ovlivňovaly.

2.3 Dobová periodika

Pro následující text o provádění a přijetí díla u nás a v zahradničí (Anglie, Amerika), jsou důležitým zdrojem informací dobová periodika a denní tisk. Práce se opírá o následující domácí noviny a časopisy: *Národní listy*, *Národní politika*, *Dalibor*, *Cybil*, *Hudební revue*, *Listy hudební matice*, *Česká hudba*, *Hudební listy* a časopis *Hlídky*. Ze zahraničních periodik jsou to především deníky: *The New York Times*, *The Times*, *The Guardian*, *Buffalo Morning Express*, *Chicago Tribune*, *The Inter Ocean*, *The Record-Union*, *The Missoulian*, *The Brooklyn Daily Eagle*, *The Sydney Morning Herald*, *Warren Times Mirror*, *Middletown Times Herald*. Tyto deníky jsou k dispozici v archivu na stránkách *Newspapers.com*.¹⁹ Pro přístup do tohoto archivu je však nutné zaplacení půlroční registrace.

¹⁶ Šourek, Otakar. *Dvořák ve vzpomínkách a dopisech*. 9. vyd. Praha: Národní hudební vydavatelství Orbis, 1951.

¹⁷ Beckerman, Michael. *Dvořák and His World*. Princeton: New Jersey, 1993.

¹⁸ Döge, Klaus. *Antonín Dvořák: život, dílo, dokumenty*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2013.

¹⁹ *Newspapers.com - Historical Newspapers from 1700 s-2000 s*. *Newspapers.com - Historical Newspapers from 1700 s-2000 s* [online]. Copyright © 2018 Newspapers.com by [cit. 04. 03. 2018]. Dostupné z: <https://www.newspapers.com/>

2.4 Online zdroje a disertační práce

Nezbytným přínosem k tématu jsou též online zdroje. Na *Českém hudebním slovníku osob a institucí*²⁰ není heslo Antonín Dvořák doposud zpracované. Naopak v *Oxfordském hudebním slovníku Grove*²¹ nalezneme o Dvořákovi více článků zabývajících se především autorovou bibliografií či konkrétními instrumentálními díly a operami. Text zaměřený výhradně na *Biblické písně* však dosud chybí.

Důležitým online zdrojem byl letopis Norfolku Charlese Mackieho *Norfolk Annals A Chronological Record of Remarkable Events in the Nineteenth Century* z let 1851 až 1900.²² Hudební a literární oddělení norwichské katedrály, především pak emailová korespondence se staly neméně důležitým zdrojem informací ohledně programu k provedení *Biblických písní* v roce 1899. Při dohledávání podrobností týkající se instrumentace pocházející z roku 1922 se stal nepostradatelný digitalizovaný archiv Newyorské filharmonie.²³

Pokud jde o studie a disertační práce, přínosným online zdrojem k danému tématu byla internetová databáze RILM.²⁴ Ve studii od Rebecy Ballinger²⁵ je předložena hlubší teoretická analýza duchovních písní A. Dvořáka. Jedná se o analýzu stylu na základě přístupu skladatele při počátečním komponování díla. Zjištění jsou následně srovnávána s kompozicemi současných skladatelů, např. Morise Ravela či Hugo Wolfa.

Komparací *Biblických písní* a Brahmových *Čtyřech vážných písní* se zabývá disertační práce Erina Lee Kinga.²⁶ Práce porovnává přístupy obou skladatelů k duchovním textům a odhaluje možný přístup při jejich kompozici. Práce je zajímavá z hlediska rozboru teoretického a kompozičního přístupu skladatele k dílu.

Rozbor písní z lingvistického hlediska řeší text Amalie C. Francalangia.²⁷ Analýza je určená pro zahraniční interprety a zaměřuje se na českou výslovnost

²⁰ *Československý hudební slovník osob a institucí*. [online].

²¹ Oxford Music Online. *Grove Music Online in Oxford*. [online]. Dostupné z: http://www.oxfordmusiconline.com/public/book/omo_gmo

²² 302 Found. *Gutenberg* [online]. Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/files/36206/36206-h/36206-h.htm>

²³ New York Philharmonic archives [online]. Copyright © 2001 [cit. 05. 03. 2018]. Dostupné z: <http://archives.nyphil.org/>

²⁴ Repertoire International de Littérature Musice-RILM. RILM. Dostupné z: <http://www.rilm.org/>

²⁵ Belinger, Rebecca. *Sacred songs of Dvorak, Menotti, Ravel and Wolf*. 2012.

²⁶ King, Erin Lee. *Anything but conventional! Faith and Folk Idioms in Dvořák's biblical songs*. 2007

²⁷ Francalangia, Amalie. *Dvorak's Biblical songs, OP. 99: A reflection on the songs texts*. 2013.

a správné vyjadřování v kontextu hudebního zpracování písní. Ze zahraničních studií databáze JSTR²⁸ byla prospěšná studie Victora Fischla z roku 1941 na téma *Dvořák a Anglie*, kde se dovídáme o přijetí písní na koncertě konaném 19. března 1896, na němž zazněly v premiéře kromě *Violoncellového koncertu* také *Biblické písně* v podání Katheriny Fisk.²⁹

Přínosné práce jsou dostupné také v online databázi českých vysokoškolských kvalifikačních prací.³⁰ Bakalářská práce Petra Karase³¹, je užitečná svým interpretačním pojetím *Biblických písní* v kontextu pochopení duchovního významu textu, jako jednoho z předpokladů správného provádění s poukázáním na kompoziční zvláštnosti některých písní. Autor práce cituje a popisuje výklad Davidových žalmů z *Bible Kralické*, přičemž neopomíjí poukázat na skladatelovo zkrácení, či vynechání některých veršů. Vzhledem k aktivnímu provádění písní samotným autorem práce, nechybí ani vlastní subjektivní pohled na danou problematiku. Tu popisuje na základě vlastní pěvecké interpretace. Práce obsahuje notové příklady se zaměřením na soulad výrazových intenzit partu zpěvního a klavírního.

Z pohledu korepetitora se věnuje tématu bakalářská práce Františka Dvořáka³² a je zajímavou sondou do pojmání *Biblických písní* z hlediska klavírní interpretace. Výklad je doprovázen rozborem písní a jejich duchovního obsahu v návaznosti na správné porozumění textu. Autor se nevyhýbá ani interpretačním problémům některých písní, přičemž navrhuje jejich řešení.

Disertační práce Sandry Malé *Písňová tvorba Antonína Dvořáka*³³ zabývající se analýzou zhudebňovaného textu *Biblických písní*, je koncipována téměř výhradně analyticky. Ve své práci rozebírá písně jednu po druhé, přičemž se její metodické postupy uvažování soustředí na smysl zhudebňovaného textu, nikoliv na fonetickou kvalitu a jiné parametry. Tato práce neobsahuje notové příklady, avšak rozsahem a hloubkou je pro bádání o tomto díle velmi přínosná.

²⁸ JSTOR. *JSTOR* [online]. Copyright ©2000 [cit. 03. 12. 2017]. Dostupné z: <http://www.jstor.org>

²⁹ Katherine Fisk – v citaci zahraničního tisku též užito Catharine Fisk

³⁰ Vysokoškolské kvalifikační práce. *Vysokoškolské kvalifikační práce* [online]. [cit. 05. 03. 2018]. Dostupné z: <https://theses.cz/>

³¹ Karas, Petr. *Biblické písně Antonína Dvořáka*. Bakalářská práce JAMU Brno. 2013.

³² Dvořák, František. *Biblické písně Antonína Dvořáka z pohledu klavírního pedagoga a korepetitora*. Bakalářská práce JAMU Brno 2013.

³³ Malá, Sandra. *Písňová tvorba Antonína Dvořáka*. UK Praha. 2011.

Z interpretačního hlediska je pro téma práce zajímavá studie Jindřicha Jindráka z roku 1980 *K interpretační problematice Dvořákových Biblických písní*.³⁴ Autor se ve studii snaží nalézt klíč k interpretaci díla z dobového pohledu v 80. letech, tedy z pohledu tehdejší společnosti a s ní souvisejícího interpretování. Zamýšlí se, proč je dílo stále i po tolika letech tak hojně interpretováno a pokouší se popsat vlastní přístup k interpretaci za pomoci textového a interpretačního rozboru, aniž by přestal cítit zápis skladatele. Při analýze postupuje píseň po písni, avšak notové příklady nejsou součástí rozboru každé písně. Navrhované postupy, včetně vhodného frázování detailně uvádí na konkrétních slovech z textu, a to i po taktech, s přihlédnutím k hudebnímu značení skladatele.

2.5 Webové zdroje

Z webových zdrojů byl prospěšný především web administrovaný Ondřejem Šupkou.³⁵ Na webu nalezneme o *Biblických písních* ucelené informace, a též stránka *The Dvorak society* je obsáhlým zdrojem informací o Dvořákovi, avšak pro rozšířený přístup je nutná registrace.

2.6 Nahrávky

Posledním pramenem jsou dochované hudební nahrávky. Vzhledem k nalezeným skutečnostem jsou důležitým zvukovým záznamem čtyři *Biblické písně* nazpívané Clarou Butt roku 1927.³⁶ Významná je též nahrávka orchestru *Sinfonietta* z Bělehradu řízená Alexandrem S. Vujicem. Tento hudební doklad obsahující Dvořákovy *Biblické písně* nazpívané barytonistou Amirem Zmanym, je unikátní svým provedením písní v původním jazyce žalmů, tedy v hebrejštině.³⁷ Neméně přínosným záznamem

³⁴ *Živá hudba* – časopis pro studium hudby a tance. *Živá hudba – časopis pro studium hudby a tance* [cit. 26. 12. 2017]. Dostupné z: <http://www.ziva-hudba.info/article.php?id=277>.

³⁵ Antonín Dvořák. *Antonín Dvořák* [online]. Dostupné z: <http://www.antonin-dvorak.cz/>

³⁶ Dame Clara Butt: Britain's Queen of Song – Clara Butt | Songs, Reviews, Credits | AllMusic. *AllMusic / Record Reviews, Streaming Songs, Genres & Bands* [online]. Copyright ©2018 AllMusic, member of the RhythmOne group [cit. 01. 02. 2018]. Dostupné z: <https://www.allmusic.com/album/dame-clara-butt-britains-queen-of-song-mw0001166900>.

³⁷ Antonin Dvorak "Biblical Songs" Hebrew, for Rowena – YouTube. *YouTube* [online]. [cit. 05. 03. 2018]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=BjiP2aSiP_8&t=12s.

je interpretace Ditricha Fischera Dieskaua z roku 1960, který písně nazpíval ve vlastní německé textové úpravě.³⁸

Pokud se zaměříme na pořizování zvukových nahrávek, většina dostupných záznamů je pořizována spíše ve studiích. Písně jsou nedílnou součástí významných pěveckých osobností naší i zahraniční provenience. Poslední zdokumentovaný audiozáznam podporující tento názor reprezentuje živá nahrávka Adama Plachetky s *Filharmonií Bohuslava Martinů* z roku 2017.

³⁸ Dietrich Fischer-Dieskau: 6 Biblische Lieder by Dvořák – YouTube. *YouTube* [online]. [cit. 05. 03. 2018]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=rCATUaUJ71I>.

3 Geneze Biblických písní

3.1 Okolnosti vzniku díla

Duchovní hudba Antonína Dvořáka je odrazem jeho hluboké pokory a víry v Boha. V duchovní tvorbě se často zrcadlí skladatelovo vnitřního rozpoložení a rozjímání, zpověď člověka hledajícího pokoj, mír a klid u stvořitele. Mezi díla vypovídající o síle Dvořákovy víry patří i poslední, za vrchol jeho písňové tvorby považovaný, písňový cyklus *Biblické písně* op. 99.³⁹

Dílo vzniklo v době jeho tříletého amerického pobytu, kam byl pozván, aby jako ředitel newyorské konzervatoře pomohl nalézt a rozvíjet tamější hudbu. Písně těžící svou textovou předlohu z Davidových žalmů *Bible Kralické* jsou protknyty tíživými okolnostmi, v nichž se Dvořák během svého amerického pobytu nacházel. V té době jej zasáhlo hned několik nepříjemných událostí a zpráv. Špatná finanční situace a úmrtí významných skladatelů a přátel Charlese Gounoda a Petra Iljiče Čajkovského či úmrtí významného klavíristy, dirigenta Hanse von Bülowa v únoru roku 1894. Smutné, a nejtíživější zprávy však přicházely z domova o jeho otci Františkovi, který ve věku osmdesáti let umíral, a zemřel pouhé dva dny po dokončení poslední písně cyklu 28. března 1894.⁴⁰

Biblické písně, v pořadí šesté dílo vzniklé na novém kontinentě, složil Dvořák v Americe ovlivněn všemi zmiňovanými událostmi ve velmi krátkém časovém úseku. Vzhledem k uvedeným okolnostem to jistě nebyla náhoda, že šlo právě o dobu před Velikonocemi, křesťanským svátkem připomínajícím si umučení Ježíše Krista. Písňový cyklus tvoří deset písní pro sólový hlas s průvodem klavíru. Původní kompozice pro alt se dnes vykytují v transpozicích i pro jiné hlasové obory či smíšený sbor. Tyto transpozice však nejsou dílem Dvořáka. Originální rukopis písní je v držení rodiny Dvořákových a čítá na 24 stran. Cyklus je neúplný, neboť v něm chybí strany 7–10. Z rukopisu není zřejmé, o jaké se jedná opusové číslo a chybí titulní list, který by nesl, dnes již známé označení cyklu *Biblické písně*.⁴¹ Když se Dvořák poprvé 20. dubna 1894 zmiňoval nakladateli Simrockovi o písních, uvedl, že se jedná o dva sešity písní na text

³⁹ Šourek, Otakar. *Antonín Dvořák*. 3. vyd. Praha: Hudební matice Umělecké besedy, 1947, 140-141.

⁴⁰ Tamtéž

⁴¹ Dvořák, Antonín. *Biblické písně, op. 99*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1960.

Písma svatého.⁴² V pozdějším dopise z 30. června jsou Fritzem Simrockem písně označeny už jako *Biblické písně*.⁴³ Toto označení vzešlé od nakladatele Dvořák bez menších námitek přijal.

První píseň cyklu byla zaznamenána 5. března roku 1894 a poslední dokončena o tři týdny později 26. března téhož roku. První dvě písně *Při řekách Babylonských*, *Pozdvihuj oči svých k horám* (dnes vydáváno pod č. 7 a 9) Dvořák dokončil 5. března 1894. *Skrýše má a pavéza má ty jsi* zkomponoval v jediný den 7. března (dnes č. 2). *Oblak a mrákota*, *Slyš, ó Bože volání mé* a *Zpívejte Hospodinu píseň novou*, byly započaty 13. března, ale dokončeny každá v jiný den (č. 1, 6, 10). *Oblak a mrákota* 15. března, *Slyš, ó Bože volání mé* 18. března a *Zpívejte Hospodinu píseň novou* 14. března 1894. Píseň *Hospodin jest můj pastýř* (č. 4), počal Dvořák komponovat 15. března a následujícího dne ji dokončil.

3.2 Textová předloha

Textovou předlohou písní se stalo Dvořákovi vybraných deset žalmů Davidových. Žalmy však nezhudebňuje celé. Vybírá si z nich jen některé verše. Tyto verše jsou v některých případech tvořeny kombinací ze dvou žalmů, které skladatel významově pojí v jednu srozumitelnou pasáž.

V první písni *Oblak a mrákota jest vůkol něho* je mu předlohou žalm 97, verš 2-6, *Skrýše má a pavéza má* čerpá ze žalmu 119, verš 114, 115, 117 a 120. *Slyš ó Bože modlitbu mou*, zkomponoval na žalm 55, verš 2-3 a 5-9. *Hospodin jest můj pastýř*, čerpá z verše 1-4 žalmu 23. *Bože! Bože! Píseň novou* tvoří kombinace dvou žalmů. Nejprve verš 9 ze žalmu 144 a následně verše 2, 3, 5 a 6 ze žalmu 145. Kombinace žalmů pokračuje i v následující písni *Slyš, ó Bože, volání mé*. Ze žalmu 61 je to verš 2, 4 a 5 a ze žalmu 63 verš 2, 5 a 6. *Při řekách babylónských* Dvořák použil žalm 137, verš 1-5 a v písni *Popatřiž na mne a smiluj se nade mnou* žalm 25, verš 16-18 a verš 20. Předposlední píseň *Pozdvihuj oči svých k horám*, čerpá text z verše 1-4 žalmu 121 a poslední píseň *Zpívejte Hospodinu píseň novou*, tvoří opět kombinací dvou žalmů a to žalmem 96 verš 12 a žalmem 98, verš 1, 4, 7 a 8.⁴⁴

⁴² Dvořák, Antonín. *Antonín Dvořák: korespondence a dokumenty: kritické vydání svazek 3*. Editor Milan Kuna, editor Ludmila Bradová. Praha: Supraphon, 1989, 261-262.

⁴³ Dvořák, Antonín. *Antonín Dvořák: korespondence a dokumenty: kritické vydání svazek 7*. Editor Milan Kuna, editor Ludmila Bradová. Praha: Supraphon, 1989, 215-216.

⁴⁴ Dvořák, Antonín. *Biblické písně, op. 99*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1986.

3.3 Problémy před prvním vydáním

Dvořák zkomponoval *Biblické písně* s průvodem klavíru. V prvním dopise adresovaném Simrockovi označuje dílo pouze jako písně na text písma svatého. V korespondenci z 20. dubna 1894 uvádí: „Velice rád Vám řeknu něco bližšího o svých menších nových skladbách, které jsem zde právě dokončil. Mám sonatinu pro housle a klavír [...], Suitu v A dur pro klavír [...]dále mám deset nových písní (dva sešity) na texty z Písma svatého a myslím, že klavírní suite a ty písně jsou to nejlepší, co jsem doposud v této oblasti dokázal“.⁴⁵

Vydání písní neprobíhalo úplně hladce a bylo doprovázeno menšími výměnami názorů. Vzniklé dohady a problémy se netýkaly jen výše honoráře. Jednalo se především o korektury písní v německém jazyce. Při těchto opravách nebylo podle F. Simrocka možné udržet neporušenou melodickou linku vzhledem k textu. V dopise odeslaném F. Simrockovi 5. července 1894 Dvořák píše: „Milý příteli Simrocku! Také české překlady nejsou stejné. Každé vydání Bible má jinou deklamaci, a tak je samozřejmé, že německý text nebude přiléhat k notám. Tomu však lze lehce odpomoci. Každý rozumný dobrý hudebník může přizpůsobit noty textu, aniž by melodií podstatně změnil; musí se ovšem někdy jedna, dvě, a dokonce více not přidat, ovšem jen opakovat noty, většinou v předtaktí – v jambu, který česká řeč nemá ráda. Tak jsem včera prohlédl Bibli od Mosese Mendelssohna 1783 a shledávám, že to půjde zcela dobře.“⁴⁶ Konverzace ohledně úprav pokračovala dopisem z 11. srpna 1894, kde Hans Simrock (synovec Fritze Simrocka) skladatele informuje, že písně byly předloženy Johannesu Brahmsovi s žádostí o radu, zda použít německý text lipského korektora nebo Dvořáka. Nakonec H. Simrock Dvořákovi navrhuje požádat o text schopného básníka.⁴⁷ Konverzace týkající se úprav textu následně na nějakou dobu ustala. Vystřídalo jí dohadování o výši honoráře. V dopise 1. listopadu 1894 F. Simrock Dvořákovi oznamuje, že *Biblické písně* v německém textu úplně přepracoval. V dopise dodal, že není možné řídit se doslova biblickým textem.⁴⁸

⁴⁵ Döge, Klaus. *Antonín Dvořák: život, dílo, dokumenty*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2013, 285.

⁴⁶ Dvořák, Antonín. *Antonín Dvořák: korespondence a dokumenty: kritické vydání svazek 3*. Editor Milan Kuna, editor Ludmila Bradová. Praha: Supraphon, 1989, 272-275.

⁴⁷ Dvořák, Antonín. *Antonín Dvořák: korespondence a dokumenty: kritické vydání svazek 7*. Editor Milan Kuna, editor Ludmila Bradová. Praha: Supraphon, 1989, 233-234.

⁴⁸ Dvořák, Antonín. *Antonín Dvořák: korespondence a dokumenty: kritické vydání svazek 7*. Editor Milan Kuna, editor Ludmila Bradová. Praha: Supraphon, 1989, 271-272.

3.4 První vydání

V roce 1895 vyšly písně tiskem v klavírní úpravě nakladatelstvím Simrock v Berlíně. Již od samého začátku byly tištěny v češtině, němčině a angličtině.⁴⁹ Cyklus, původně v dopisech autorem označován jako opus 102,⁵⁰ byl v době svého vydání sestaven do dvou sešitů po pěti písních pod op 99. První sešit obsahoval písně č. 1-5 *Oblak a mrákota, jest vůkol něho, Skryše má a pavéza má Ty jsi, Slyš, ó Bože! Slyš modlitbu mou, Hospodin jest můj pastýř a Bože, Bože! Píseň novou*. Druhý sešit zahrnoval písně č. 6-10 *Slyš, ó Bože volání mé, Při řekách babylónských, Popatříš na mne a smiluj se nade mnou, Pozdvihuj oči svých k horám, Zpívejte Hospodinu píseň novou*.⁵¹

3.5 Ohlasy dobového tisku

Na vydání cyklu reagoval roku 1898 vědecký měsíčník *Hlídky* vycházející v Brně.⁵² Ve svém třetím ročníku v sekci „Nová díla“ se zabývá výběrem žalmů k jednotlivým písním a upozorňuje na chyby v českém textu v německém vydání nakladatelství Simrock v Berlíně. Chyby demonstruje na konkrétních příkladech s poukázáním na špatné rozdělení slabik: „[...] *Přečasto jsou slabiky špatně rozděleny: os-tříhal, patřil kus-tanovením tvým us-tavičně, pos-píšil, dos-talo...Dělidla často jsou buď nesprávná, buď vůbec žádných není atd. [...]*“⁵³ V souvislosti s tím je upozorňováno na fakt, že o německé a anglické překlady bylo v tomto směru lépe postaráno. Z výše uvedeného článku je patrné, že český text v prvním vydání nedopadl oproti zahraničním překladům moc dobře. Přes veškeré popisované nedostatky je kladně hodnocena hudební část díla: „[...] Skvělou náhradou je část hudební. Nesnadno nalézt v hudební literatuře moderní druhého příkladu, kde by skladatel prostou melodií a průvodem jednoduchým, veskrze průzračným docílil, tak mocného dojmu [...]. Tu zdá se vám, že slyšíte vážný recitativ, oduševněný duchaplným průvodem, tu opět kantátu rázu čistě dramatického, tam zase stať z nejmohutnějších míst jeho oratorií. A přitom zachován v celém cyklu velebný klid, neobyčejná ryzost slohu a svéráznost v nápěvu i průvodu,

⁴⁹ Burghauser, Jarmil a John Clapham. *Antonín Dvořák: tematický katalog, bibliografie, přehled života a díla*. 2. (rev. a dopl.) vyd. Praha: Bärenreiter Editio Supraphon, 1996, 309.

⁵⁰ Tamtéž

⁵¹ Dvořák, Antonín. *Biblické písně, op. 99*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1986.

⁵² Axman, Emil, „Dvořákovy Biblické písně“, *Dalibor: Hudební listy*. Praha: Urbánek XXXII č. 26, 1909-1910, 187-188.

⁵³ Tamtéž

v rytmu i harmonizaci. Každá nota, každé znaménko v plném významu; nic vedlejšího, nic zbytečného. [...]“⁵⁴

Po Dvořákově smrti se v tisku zaobírá dílem například Emil Axman⁵⁵ v časopise *Dalibor* z roku 1910 pod názvem *Dvořákovy Biblické písně*. Kromě analytického popisu všech deseti písní je zde nastíněna Dvořákova zbožnost a víra, která je v písních obsažena: „[...] Z nich mluví k nám, ne mluví, ale sugestivně působí, naplňuje nás, jeho veliká zbožnost. Jsou to výlevy duše, které v sešeřeném, chladném chrámu samotna kleká před oltářem, bije se v prsa a volá: mea culpa – slyš, ó bože modlitbu mou a neskrývej se před prosbou mou (3. píseň). Jsou to mystické motlitby hluboce věřícího člověka, který neklesá v životním boji, ale má mocnou oporu ve své víře; jsou to žalmové zpěvy, ve kterých nicotný, malý člověk koří se před velikostí boha, uznává kajnicně svou nepatrnost, prosí za odpuštění a sílu. Jsou to exaltované výkřiky, bázlivé ve svém projevu a hlasité v líčení a opěvování hospodina. [...] Biblické písně jsou zhudebněním hlubokého mlčení, a přece hlasitého volání, jsou zakřiknutím světského člověka a pohroužením do nejhlubší noci nitra duše lidské. [...]“⁵⁶

V roce 1922 se objevil v *Listech Hudební matice* článek Otakara Šourka *O Americké tvorbě Ant. Dvořáka*: „[...] Přestávat Amerika v té době vůbec již Dvořáka zajímat a jeho všechna mysl tíhne již jen k vzpomínkám na dálnou vlast, vzpomínkám stále naléhavějším a tesknějším. A patrně v důsledku těchto touživých vzpomínek, ve snaze, odvrátit se co možná nejvíce od vnějšího světa, jímž je právě obklopan, a snad i pod dojmem zarmucující zprávy o vážném stavu staříckého otce, záhy poté umírajícího, Dvořák obrací se tu pojednou do sebe a zahloubává se důvěrný rozhovor s bohem. [...] Daleko od rodné země, na cizí půdě, v níž ho vše pálí již pod nohama, píše toto vrcholné své dílo písňové, tak ryze české jakoby z ducha české reformace, z ducha táboritského evangelismu zrozené, písně uchvacující hloubkou svoji zbožností i výrazovou krásou a veliké svou jednotu stylovou, na níž sladěny jsou ve všech svých odstínech, ať již zpívají k bohu tónem vroucí pokory a oddanosti, lásky a obdivu, děsu i stesku, i hymnického nadšení.“⁵⁷

⁵⁴ Vlk, Antonín. Nová díla, „Biblické písně“, *Hlídky: Měsíčník vědecký*. Brno: Papežské knihtiskárny benediktnův rajhradských, III. (XV,10), 1898 781-782.

⁵⁵ Emil Axman (1887—1949), hudební skladatel, folklorista, publicista.

⁵⁶ Axman, Emil, „Dvořákovy Biblické písně“, *Dalibor: Hudební listy. Praha: Urbánek XXXII č. 26, 1909-1910, 187-188.*

⁵⁷ Šourek, Otakar, „O Americké tvorbě Ant. Dvořáka“, *Listy Hudební Matice. Praha: Hudební matice Umělecké besedy 1921-1948, 2, č. 10 (1923): 229-230.*

V roce 1934 se v souvislosti s výročím třiceti let od úmrtí A. Dvořáka objevil velký článek od Vítězslava Nováka, žáka Antonína Dvořáka v příloze *Národních listů*. Pod nadpisem *Písně* je zde Vítězslavem Novákem⁵⁸ dílo vyzdvihováno následovně: „Je-li Dvořák melodikem v opeře, je jím též v písni. Zajímavým typem jsou však zpola deklamační, zpola melodické ‚Biblické písně‘ jímž náleží pro jejich ojedinělost v jeho tvorbě místo zcela zvláštní. Jejich tóny plné hluboké pokory a vroucí extase věřícího člověka přenášejí posluchače do volné přírody, kde duše má k Bohu blíže. Antonín Dvořák byl takovou věřící duší. Cítil se nástrojem v rukou vyšší moci, naslouchaje pozorně jejímu hlasu a plně poslušně její vůli. Nadšenou prací rozhořela se v něm božská jiskra jasným plamenem, v němž umění jeho jako vzácný kov se vytříbilo. Za to mu patří naše úcta a láska.“⁵⁹

Zmiňované ukázky reagují na dílo ještě za života skladatele (*Hlídka*) a krátce po jeho smrti (Emil Axman). Článek *O Americké tvorbě Ant. Dvořáka* je vybrán s ohledem na celoživotní dílo Otakara Šourka, které je věnováno Antonínu Dvořákovi. Kromě monografií a reflexí jeho díla stál u počátků Dvořákovy kritické edice a výrazným způsobem se podílel na šíření skladatelovy popularity u nás i v zahraničí. Článek Vítězslava Nováka z roku 1934 k výročí Dvořákovy smrti je citován s ohledem na fakt, že byl skladateli nejbližší jako jeho žák.

Z uvedených textů je patrné, že písně byly vysoce ceněny především po hudební stránce. Recenze se shodují, že se v *Biblických písních* nejvíce podařilo vystihnout skladatelovu pokoru a víru v Boha, a že se jedná o dílo výjimečné hodnoty. Ve vědeckém měsíčníku *Hlídka* je kromě hudební stránky poukazováno na nedostatky v dělení slov. Vedle žalmové předloha se Vítězslav Novák, Emil Axman i Otakar Šourek zaměřili především na dílo samotné, jeho hodnotu a hudební zpracování žalmové předlohy textu.

⁵⁸ Vítězslav Novák, vlastním jménem Novák, Viktor, Augustin Rudolf, (1870—1949), skladatel a hudební pedagog.

⁵⁹ Novák, Vítězslav, „Písně“, *Národní listy* 74, č. 117, 1934, 9.

4 Úpravy písní

4.1 Úpravy písní za Dvořákova života

Úprav *Biblických písní* se vyskytuje několik. Dostupné jsou v notových záznamech, audio i video nahrávkách. Již za Dvořákova života se písně prováděly v nejrůznějších přepisech s průvodem jiných nástrojů. Jednalo se převážně o dílčí úpravy pro sbor či zpěv s průvodem houslí a varhan. Tyto adaptace nebyly dílem A. Dvořáka a za jeho života nevyšly tiskem.

4.2 Orchestrální úprava písní 1–5 Antonínem Dvořákem

Již před vydáním písní s klavírním doprovodem 28. prosince roku 1894 se Dvořák v korespondenci s F. Simrockem zmiňuje o úmyslu upravit *Biblické písně* pro malý orchestr a hlas „[...] Pěvci teď mají raději něco takového a pak je to něco nového – písně s orchestrem [...]“.⁶⁰ Krátce po odeslání dopisu v rozmezí od 4. do 8. ledna roku 1895, tedy ještě při pobytu v Americe, zinstrumentuje první pětici písní.⁶¹ Přestože nakladatele informuje o záměru orchestrace, není toto dílo v úpravě pro malý orchestr za Dvořákova života vydáno tiskem. Důvody nejsou zřejmé. Je však zcela relevantní domnívat se, že tato skutečnost měla vliv na celkové provádění díla s orchestrem u nás i v zahraničí.

4.3 Úpravy písní v letech 1900–1994

4.3.1 Orchestrace písní 6–10 Vilémem Zemánkem

Druhý sešit obsahující písně 6–10 byl zinstrumentován v roce 1914 Vilémem Zemánkem.⁶² V této úpravě, též pro malý orchestr, se však dočkaly vydání až v roce 1929 v nakladatelství Simrock v Berlíně.⁶³ Vilém Zemánek písně v listopadu roku 1914 (deset let po skladatelově smrti) souborně provedl v premiéře s Českou filharmonií.

⁶⁰ Dvořák, Antonín. *Antonín Dvořák: korespondence a dokumenty: kritické vydání svazek 3*. Editor Milan Kuna, editor Ludmila Bradová. Praha: Supraphon, 1989, 344–348.

⁶¹ Burghauser, Jarmil a John Clapham. *Antonín Dvořák: tematický katalog, bibliografie, přehled života a díla*. 2. (rev. a dopl.) vyd. Praha: Bärenreiter Editio Supraphon, 1996, 315.

⁶² Vilém Zemánek (1875–1922) český dirigent.

⁶³ Burghauser, Jarmil a John Clapham. *Antonín Dvořák: tematický katalog, bibliografie, přehled života a díla*. 2. (rev. a dopl.) vyd. Praha: Bärenreiter Editio Supraphon, 1996, 316.

První pětice písní instrumentovaná Dvořákem se dočkala vydání až řadu let po jejich napsání. Kritické vydání podle skladatelova rukopisu Jarmila Burghausera a Jana Hanuše uvádí, že vydání zinstrumentovaných písní z roku 1929 obsahovalo pouze instrumentaci písní 6-10 pro vyšší hlas a malý orchestr Viléma Zemánka. Vydání podle originálního rukopisu Dvořákovy instrumentace písní 1-5 se uskutečnilo až v rámci kritické edice Souborného díla Antonína Dvořáka v roce 1960 edicí Supraphon. Doplněním k prvnímu vydání z roku 1960 vyšla také instrumentace písní 6-10 autorů J. Burghausera a J. Hanuše.⁶⁴ Přestože se orchestrace dočkala vydání až v roce 1960, byly písně s orchestrem úspěšně prováděny. Nejčastější interpretace se vztahovala k České filharmonii a jejímu výročí.

4.3.2 Orchestrální úprava pro Newyorskou filharmonii

Nové skutečnosti týkající se úprav písní byly objeveny v souvislosti s pátráním po recenzích na provedení písní v Anglii a Americe. V roce 1922 se dočkaly instrumentace čtyři *Biblické písně*⁶⁵ z pera Bernarda Wagenaara.⁶⁶ Orchestrace byla provedena speciálně pro Newyorskou filharmonii na připravovaný recitál písní a árií slavného barytonisty Josepha Schwarze.⁶⁷ Koncert se uskutečnil 28. prosince roku 1922 v Carnegie Hall. Dirigentem koncertu byl rodilý Čech Josef Stránský.⁶⁸ Program koncertu je možné dohledat v archivu Newyorské filharmonie.⁶⁹ Partitura této instrumentace, není bohužel ve zpřístupněném online archivu Newyorské filharmonie k nalezení. Z dalších pátrání vyplývá, že partitura byla zřejmě použita pouze v rámci tohoto ojedinělého koncertu.

⁶⁴ Tamtéž

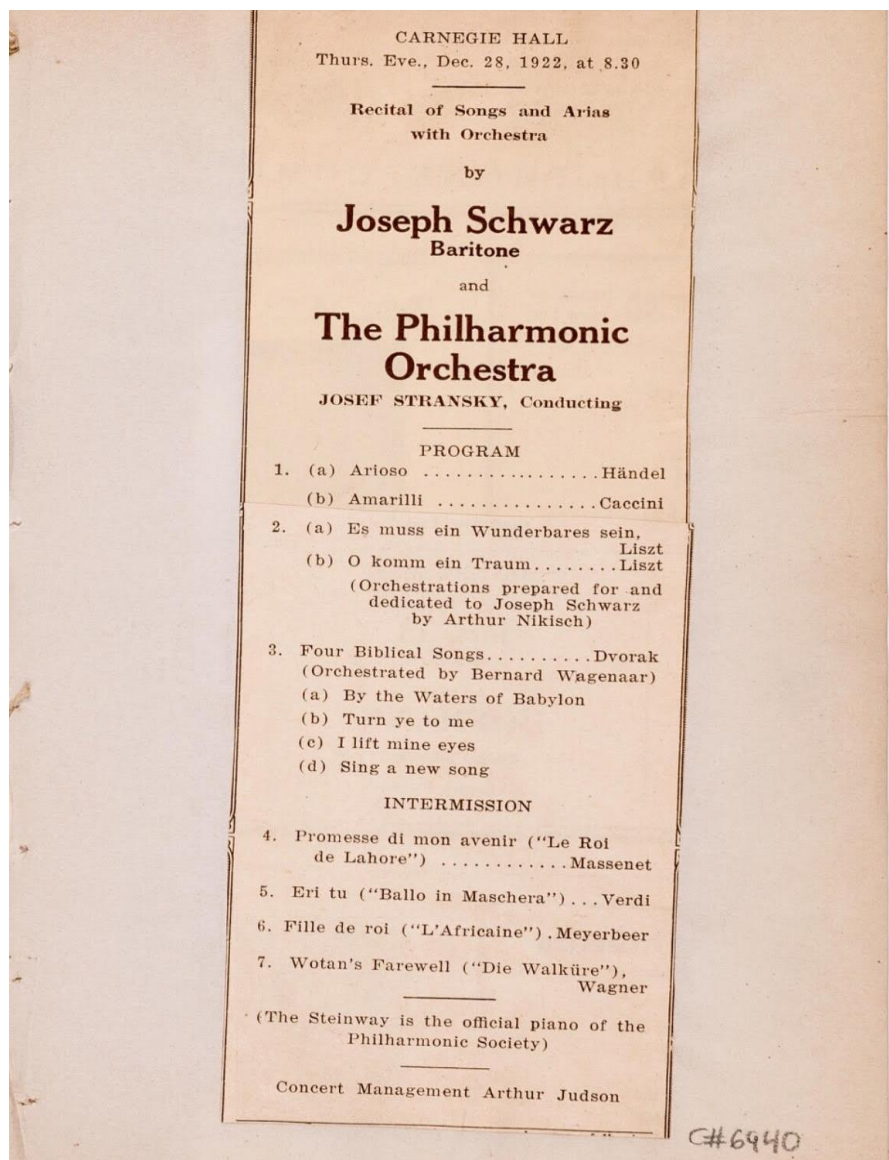
⁶⁵ *Při řeckách Babylónských, Popatřiž na mne a smiluj se nade mnou, Pozdvihuj očí svých k horám, Zpívejte Hospodinu píseň novou.*

⁶⁶ Bernard Wagenaar (1894–1971), americký houslista, skladatel a dirigent. V letech 1921–23 působil jako houslista v New Yorkské filharmonii.

⁶⁷ Josef Schwarz (1880–1926), zpěvák, barytonista.

⁶⁸ Josef Stránský (1872–1936), český dirigent a hudební skladatel. V letech 1911–1923 působil jako dirigent Newyorské filharmonie.

⁶⁹ New York Philharmonic archives [online]. Copyright © 2001 [cit. 05. 03. 2018]. Dostupné z: <http://archives.nyphil.org/>.

Obr. 1 - Program koncertu z 28. prosince 1922 Carnegie Hall
(Zdroj: online New York Philharmonic archives)⁷⁰

4.3.3 Úprava pro varhany a zpěv

Nejobvyklejší provádění ve 20. letech 20. století bylo u nás úzce spjato s kostelem a provozováním chrámových koncertů. Nejčastější transkripce jednotlivých písní prováděli sbormistři a varhaníci farních kostelů. Úpravy se týkaly především hudebního doprovodu. Při varhanních prepisech se pracovalo hlavně s barvou varhanních rejstříků. Sborově se dílo interpretovalo jen unisono, což dokládají dobové anonce z *Národní*

⁷⁰ New York Philharmonic archives [online]. Copyright © 2001 [cit. 05. 03. 2018]. Dostupné z: <http://archives.nyphil.org/>.

politiky⁷¹ a Cyrila.⁷² Nejčastější provádění s průvodem varhan však bylo sólové, což dokládají četné anonce v periodiku *Národní politika*.⁷³

Úpravy pro varhany a zpěv našly své autory i v 80. letech 20. století. Jedním z nich je Helmut Bornefeld,⁷⁴ který upravil písně číslo 1, 3, 4, 7, 9 a 10 pro střední hlas na Lutherův překlad žalmů.⁷⁵ Při práci přizpůsobil rytmus písní Lutherovu textu. V 90. letech upravil písně pro varhany Hans Peter Eisenmann.⁷⁶

4.3.4 Transkripce a jazykové úpravy písní

Ve druhé polovině 20. století se objevují nejrůznější transkripce i jazykové úpravy těchto skladeb. V roce 1963 vzešla z pera Ditricha Fischera-Diskau⁷⁷ textová úprava písní vydaná v Hamburku.⁷⁸ Text písní je zcela odlišný od původně vydaného německého textu nakladatelstvím Simrock. Záměrem D. Fischera-Diskau byla snaha zachovat melodii písní tak, jak byly Dvořákem původně napsány, bez vnějších zásahů do melodické linky způsobených německým překladem. Bez nástrojového doprovodu je transkripce prvních pěti písní v angličtině pro devítičlenný smíšený sbor a cappella⁷⁹ pocházející od Oscara Morawetze.⁸⁰ Pozadu nezůstaly ani úpravy s průvodem orchestru. Jednou z nich jsou transkripce Jarmila Burghausera vydané v roce 1994. Konkrétně se jedná o písně *Při řekách Babylónských*,⁸¹ *Popatříž na mne a smiluj se nade mnou*,⁸²

⁷¹ V úmrtní den mistra Antonína Dvořáka. *Národní politika* 35(118), 1917, 4.

⁷² Různé zprávy, „Hudební večírek“, *Cyrl: Časopis pro katolickou hudbu posvátnou* 10(XLI), 1915, 183. Sychra, Jan, „Cyrillská jednota v Litoměřicích“ *Cyrl: Časopis pro katolickou hudbu posvátnou* 10(XLIII), 1917, 166.

Stejskal, František. „Činnost Farní jednoty Cyrillské na Královském Vyšehradě“, *Cyrl: Časopis pro katolickou hudbu posvátnou* 2(XLIV), 1918, 28.

⁷³ Hudba chrámová. *Národní politika* 31(322), 1913, 11.

Hudba chrámová. *Národní politika* 33(33), 1915, 10.

Hudba chrámová. *Národní politika* 37(135), 1919, 4.

⁷⁴ Helmut Bornefeld (1906–1990), německý varhaník a skladatel.

⁷⁵ Dvořák, Antonín. *Psalmen: Biblické písně = Biblische Lieder: für mittlere Stimme und Orgel: Op. 99, BoWV 202* [hudebnina]. Stuttgart: Carus-Verlag, ©1997, c1978. 1 partitura (24 s.).

⁷⁶ Dvořák, Antonín a Eisenmann, Hans Peter, ed. *10 Psalmlieder, op. 99: übertragen für Singstimme und Orgel, Voice and Organ: Sopran oder Tenor* [hudebnina]. Magdeburg: Edition Walhall, 1994. 1 partitura (41 s.). Rastatter Notenoffizin.

⁷⁷ Ditrich Fischer Diskau (1925–2012), německý barytonista, dirigent a spisovatel.

⁷⁸ Burghauser, Jarmil a John Clapham. *Antonín Dvořák: thematický katalog, bibliografie, přehled života a díla*. 2. (rev. a dopl.) vyd. Praha: Bärenreiter Editio Supraphon, 1996, 310.

⁷⁹ Five biblical songs by Antonín Dvořák, transcribed for SATB choir | Canadian Music Centre | Centre de Musique Canadienne. *Welcome | Canadian Music Centre | Centre de Musique Canadienne* [online]. Copyright © [cit. 12. 1. 2018]. Dostupné z: <https://www.musiccentre.ca/node/30750>.

⁸⁰ Oscar Morawetz (1917–2007), kanadský hudební skladatel českého původu.

⁸¹ Dvořák, Antonín. *An den Wassern Babylons = Při řekách babylónských: Biblische Lieder: für gemischten Chor (SATB) und kleines Orchester: 2 Trombe, 2 Trombone e Timpani, 2 Violini, Viola,*

*Bože! Bože! Píseň novou,*⁸³ *Hospodin jest můj pastýř*⁸⁴ a *Slyš, ó Bože, slyš modlitbu mou*⁸⁵ pro orchestr ve složení dvě trumpety, dva pozouny, dvoje housle, viola, violoncello, kontrabas a varhany. Ve 20. století se navíc vykytují transkripce pro sólové nástroje jako např. pro lesní roh a klavír v úpravě Jeffreyho Powerse.⁸⁶ Neméně zajímavým počinem je nahrávka cyklu v původním jazyce žalmů, v hebrejštině s průvodem orchestru *Sinfonietta* řízeným Alesanderem Vujicem publikovaná roku 1994 na CD nosiči *Jewish Heritage*.⁸⁷

Violoncello, Contrabbasso ed Organo: op. 99,7 [hudebnina]. Stuttgart: Carus-Verlag, ©1994. 1 partitura (16 s.).

⁸² Dvořák, Antonín a Burghauser, Jarmil, ed. *Die Blicke richte auf mich = Popatřiž na mne: Biblische Lieder: für gemischten Chor (SATB) und kleines Orchester: 2 Trombe e 2 Trombone, 2 Violini, Viola, Violoncello, Contrabbasso ed Organo: op. 99,8* [hudebnina]. Stuttgart: Carus-Verlag, 1994. 1 partitura (12 s.).

⁸³ Dvořák, Antonín. *Gott, ich sing' Dir neue Lieder = Bože, bože! Píseň novou: Biblische Lieder: für gemischten Chor (SATB) und kleines Orchester: 2 Trombe e 2 Trombone, 2 Violini, Viola, Violoncello, Contrabbasso ed Organo: op. 99,5* [hudebnina]. Stuttgart: Carus-Verlag, ©1994. 1 partitura (16 s.).

⁸⁴ Dvořák, Antonín. *Gott, mein Hirte, hütet mich: Psalm 23 = Hospodin jest můj pastýř: Biblische Lieder: für Soloalt, Chor (SATB) und kleines Orchester: 2 Violini, Viola, Violoncello, Contrabbasso ed Organo, Timpani ad libitum: op. 99, 4* [hudebnina]. Stuttgart: Carus-Verlag, ©1994. 1 partitura (12 s.)

⁸⁵ Dvořák, Antonín. *Herr, mein Gott, zu Dir will ich fleh'n = Slyš, ó Bože, volání mé: Biblische Lieder: für gemischten Chor (SATB) und Streicher: 2 Violini, Viola, Violoncello, Contrabbasso ed Organo: op. 99,6* [hudebnina]. Stuttgart: Carus-Verlag, ©1994. 1 partitura (15 s.)

⁸⁶ Dvorak, Antonin – Five Psalms From Biblical Songs, Op. 99 - Pope Instrument Repair. *Pope Instrument Repair* [online]. Copyright © [cit. 12. 01. 2018]. Dostupné z: <http://poperepair.com/dvorak-antonin-five-psalms-from-biblical-songs-op-99/>.

⁸⁷ *Jewish Heritage* [zvukový záznam na CD]. Carrière Classics ©1994.

5 Recepce Biblických písní

5.1 První veřejné provedení Biblických písní

*Tematický katalog, bibliografie, přehled života a díla*⁸⁸ uvádí, že první veřejné prezentování šesté písně *Slyš, ó Bože volání mé* se uskutečnilo v Mladé Boleslavi 26. září roku 1895. Zpívat je v té době měla O. Schellerová. Při dohledávání informací archiv v Mladé Boleslavi uvedl, že o této události se v jejich análech nenachází ani zmínka. Materiály nejsou k nalezení v archivním fondu ani v regionálním tisku novin *Jizeran* či *Mladoboleslavské listy*. O prvním provedení celého písňového cyklu s klavírním doprovodem toho tedy moc nevíme. Za jakých okolností byla píseň provedena a přijata a zda vůbec v Mladé Boleslavi zůstává nezodpovězenou otázkou.

5.2 První provedení s orchestrem České filharmonie

5.2.1 Vznikající Česká filharmonie

První provedení prvního sešitu písní s orchestrem je spojeno se zahajovacím koncertem nově vznikající České filharmonie. Dvořákova sláva a úspěch ve světě byla již tou dobou nezpochybnitelná. Mnoho významných zahraničních orchestrů a těles v té době provádělo jeho skladby a kritiky nešetřily chválou.⁸⁹ Spolek, z něhož vzešla Česká filharmonie, tvořený příslušníky divadelního orchestru Národního divadla, vznikl již v létě roku 1894. První koncert sezóny 1894/95 měl být vyhrazen dílům Antonína Dvořáka za jeho vlastního dirigentského působení. Problém se zahájením nastal ve chvíli, kdy zbylé tři koncerty sezóny byly přiřknuty k dirigování Karlu Kovařovicovi.⁹⁰ S tím nesouhlasila správa opery Národního divadla zaměstnávající a platící Českou filharmonii. Navrhovala, aby jeden z koncertů řídil Adolf Čech⁹¹ a jeden z poloviny Mořic Stanislav Anger,⁹² toho času dirigenti Národního divadla.

⁸⁸ Burghauser, Jarmil a John Clapham. *Antonín Dvořák: tematický katalog, bibliografie, přehled života a díla*. 2. (rev. a dopl.) vyd. Praha: Bärenreiter Editio Supraphon, 1996.

⁸⁹ Holzknecht, Václav. *Česká filharmonie: příběh orchestru*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963, 16-17.

⁹⁰ Karel Kovařovic (1862–1920), český skladatel a dirigent. V letech 1900–1920 šéf opery ND, kde působil jako dirigent, dramaturg a režisér.

⁹¹ Adolf Čech (1841–1903), původním jménem Adolf Tausík byl český dirigent. Dirigoval řadu premiér B. Smetany, A. Dvořáka i Z. Fibicha.

⁹² Stanislav Mořic Anger (1844–1905) český dirigent a skladatel.

Kompromis nebyl pro filharmonii schůdný a Dvořák, který tou dobou přijel poprvé z Ameriky, se nepostavil proti divadlu, majícímu v repertoáru jeho opery. Zahájení sezóny se tak odsunulo a ve výsledku došlo k dohodě, jež i tak byla nakonec ve prospěch zaměstnavatele orchestru.⁹³

5.2.2 Premiéra s Českou filharmonií

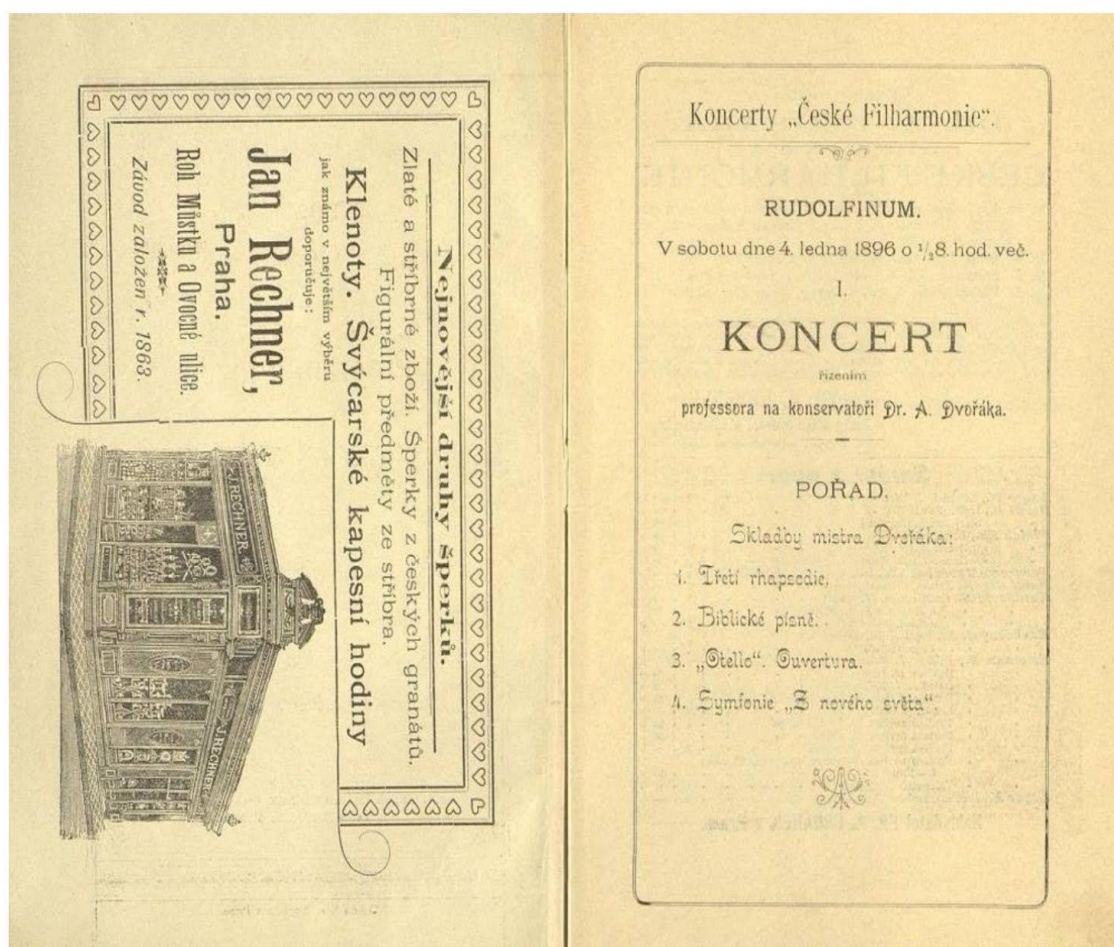
Zahajovací koncert České filharmonie se uskutečnil 4. ledna 1896. Za dirigentským pultem stanul Dvořák a dle původní dohody byl sestaven výhradně z Dvořákových děl. *Novosvětská symfonie* e moll, která měla být v prvním plánovaném koncertu sezóny 1894/95 poprvé uvedena v Čechách a z důvodu odkladu se nakonec neuskutečnila, připravila Českou filharmonii o toto prvenství.⁹⁴ Dvořák neuskutečněné provedení symfonie nahradil premiérou prvních pěti *Biblických písní* op. 99, cyklem komponovaným stejně jako *Novosvětskou symfonií* v Americe a koncertní předehrou *Othello*. Koncert se stal velikou událostí a anoncemi na něj lákala řada dobových periodik již několik dní dopředu. Oznámení se už od listopadu objevovala v *Národní politice*, *Národních listech* a *Daliboru*. „Česká Filharmonie pořádá v sobotu první svůj koncert, který slibuje účastníkům za neobyčejně levný peníz požitky řádné. Vzhledem k hudebnímu účelu, jež vytkl si tento spolek, podporu totiž vdovám a sirotkům po svých členech, diriguje první tento koncert slavný náš Dvořák. Program sestává pouze z jeho skladeb a to: Třetí Rapsodie, Biblické písně (zapěje člen Nár. div. p. Šír), jež jsou v Praze novinkou [...]“⁹⁵ V *Daliboru* byla v den koncertu anonce dokonce na titulní straně: „Dnes tedy bude konečně uskutečněno dávné přání všech našich hudebních kruhů; koncertní období má být obohaceno stálým počtem orchestrálních produkcí, českým skladatelům otevírá se růžová perspektiva do budoucna, jejich dílu orchestrálních nebudou tlíti v hlubinách psacích stolků, Praha nebude posledním městem, v němž doznívají zdárného provedení. Spolek Česká filharmonie vytkl si účel nejen nový, ale zároveň veliký a nesnadný. Chce spojit prospěch humánní s prospěchy umění. [...]“⁹⁶ Koncert byl pořádán za účelem podpory vdov a sirotků.

⁹³ Holzknrecht, Václav. *Česká filharmonie: příběh orchestru*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963, 17-18.

⁹⁴ Světová premiéra symfonie se uskutečnila 16. prosince 1893 v newyorské Carnegie Hall.

⁹⁵ „Česká filharmonie“, *Národní politika* 14(2), 1896, 3.

⁹⁶ Kittl, Karel. K zahájení koncertů „České filharmonie“. *Dalibor: Hudební listy*. Praha: Urbánek XVIII, 1896, 1.

Obr. 2 - Program prvního koncertu České filharmonie 4. ledna 1896
(Zdroj: online archiv České filharmonie)⁹⁷

5.2.3 Reflexe prvního orchestrálního provedení

Z recenzí koncertu je patrné, že dílo bylo přijato kladně. Vyzdvihovány byly především premiérované *Biblické písně*: „Skládati nepřebásněný text žalmů Davidových odvážiti se může jen umělec, jehož bohatý hudební sloh je s to, úplně zastříti chatrnost mluvy překladu, stojící svými obrazy a podobenstvími s moderním světem v příkrém odporu. [...] Zpěvní hlas pohybuje se většinou recitativně, deklamace slova je velice pečlivá, průvod při veškeré jednoduchosti vždy případný, forma jasná a uhlazená [...] Ze pěti čísel (p. Šírem vkusně a výrazně přednášených), jest číslo čtvrté pravým skvostem. Zde vzlétnul duch skladatelův k oněm nadpozemským jasným výšinám, odkud zaznívají

⁹⁷ "Historie. Česká filharmonie – hudba na prvním místě [online]. Dostupné z: <http://www.ceskafilharmonie.cz/o-nas/historie/>.

dojemné zvuky Beethovenových velebných zpěvů duchovních.“⁹⁸ Písně jsou v recenzi přirovnávány k Beethovenově duchovní hudbě. Těžko říci proč Karel Knittl⁹⁹ užil tohoto přirovnání. Snad tomu tak bylo pro jejich vážnost. K výkonům F. Šíra se kritika uvedená v *Národních listech* vyjadřovala taktéž pochvalně: „[...] Provedení bylo vzorné, p. Šír správně uplatnil hudební jemnosti svého partu a dovedl vyjádřit jak sklíčenost a bázeň, tak důvěru a nadšení dýšící ze slov žalmisty Páně [...]“.¹⁰⁰ Do té doby se u nás písně v doprovodu orchestru nevyskytovaly. Byly tedy, jak Dvořák správně předpokládal, velice atraktivní. Jak uvedl v dopise z 28. prosince 1894 F. Simrockovi “ [...] je to něco nového – písně s orchestrem [...]“.¹⁰¹

Ke kladnému přijetí díla přispěla bezesporu textová předloha žalmů. Dvořák do nich při kompozici vtiskl něco víc, než jen svou vnitřní pokoru a víru. Obsahovaly jeho intimní zpověď. Je možné, že tento intimní vztah byl navíc instrumentací umocněn a mohl ve výsledku ovlivnit jeho pozdější rozhodnutí písně nevydat k veřejnému provozování. Stejně tak mohl stát za provozovací praxí písní. Na základě dopisů se lze domnívat, že úspěch premiéry v Praze posvětil i Dvořákovo rozhodnutí uvést písně v rámci londýnského koncertu 19. března 1896 v Queens Hall.

Pro nastávající londýnský koncert se však skladatel rozhodnut učinit pár změn. Jakkoliv nebylo na základě recenzí pochyb o kvalitách zpěváka Františka Šíra, z pozdější korespondence Dvořáka s panem Francescem Bergerem,¹⁰² s nímž dojednával koncert v Londýně, vyplývá, že Dvořák nebyl s provedením písní moc spokojený. Nešlo ani tak o pěvecké schopnosti, jako spíše o typ hlasu. Baryton neshledával pro interpretaci svého díla vhodným. V dopise F. Bergerovi 17. ledna 1896 po vystoupení v Praze apeloval, aby při londýnské premiéře zpívala písně žena. Po zkušenosti s pražskou premiérou v dopise F. Bergerovi skladatel píše: „Milý příteli Bergere [...] Co se týče „Biblických písní“, musím Vám říci, že baryton se pro tuto hudbu nehodí; jestliže nebudou zpívány ženou, nepodaří se dosáhnout účinku, který jsem zamýšlel“.¹⁰³ V dopise není Dvořákem blíže specifikováno, o jaký ženský hlas by se mělo jednat. Lze předpokládat, že vzhledem k původnímu komponování písní pro alt,

⁹⁸ Knittl, Karel, „Koncerty“, *Dalibor: Hudební listy*. Praha: Urbánek XVIII (3-4), 1896, 20.

⁹⁹ Karel Knittl (1853–1907), český hudební skladatel, dirigent a hudební pedagog.

¹⁰⁰ „Hudba“, *Národní listy*. 36(7), 1896, 4.

¹⁰¹ Dvořák, Antonín. *Antonín Dvořák: korespondence a dokumenty: kritické vydání svazek 3*. Editor Milan Kuna, editor Ludmila Bradová. Praha: Supraphon, 1989, 344-348.

¹⁰² Slavíková, Jitka. *Dvořák a Anglie, aneb, Země, které mnoho dlužím*. V Praze: Paseka, 1994, 166-167

¹⁰³ Dvořák, Antonín, Milan Kuna a Ludmila Bradová. *Korespondence a dokumenty. Svazek 4*. Praha: Bärenreiter Editio Supraphon, 1995, 11-13.

skladatel myslel na nižší ženský hlas. Za měsíc 17. února 1896 F. Berger Dvořákovi odepisuje, že angažoval výtečnou kontraaltistku, a to výslovně pro tyto písně.¹⁰⁴

5.3 Premiéra v Londýně

5.3.1 Pozvání do Anglie

Krátce po premiéře v lednu roku 1896 v Praze čekala Dvořáka cesta do Anglie. Nabídku dirigovat svá díla s Londýnskou filharmonií v rámci koncertu v Queens Hall obdržel již v listopadu roku 1895. Dvořákův program nebyl v té době ještě pevně stanoven a skladatel jej stále upřesňoval. Jistotou byl pouze *Violoncellový koncert h moll*. Po úspěchu *Biblických písní* v Praze se rozhodl provést toto dílo v zahraniční premiéře i v rámci londýnského koncertu.

5.3.2 První zkoušky s orchestrem

Dvořák se na cestu do Anglie vypravil 13. března 1896. O chystaném koncertě byli posluchači informováni na prvním koncertě sezóny již tři týdny dopředu. Jedním z deníků, který přinášel tyto zprávy, byl 28. února 1896 *The Guardian*. Svou recenzi na první filharmonický koncert zahajoval oznámením: „Filharmonická společnost začala večer svou osmačtyřicátou sezónu skvěle. Queens Hall byla zcela naplněna diváky, kterým bylo s potěšením oznámeno, že Antonín Dvořák přislíbil svou účast na druhém koncertě 19. března, kde bude poprvé k slyšení jeho Violoncellový koncert a Biblické písně [...]“.¹⁰⁵

Na přípravu repertoáru, vzhledem k opisu, který s sebou Dvořák teprve do Anglie přivezl, měla zpěvačka Katharina Fisk pouhých pět dní.¹⁰⁶ Zkoušky na koncert navíc probíhaly pouhé dva dny 18. a 19. března 1896.¹⁰⁷ Zkouškám byli přítomni také reportéři. Jak se dovídáme v jedné z recenzí, K. Fisk měla během zkoušky požádat skladatele, aby jí poskytl nějaké připomínky a kritiky k interpretaci. Skladatel,

¹⁰⁴ Dvořák, Antonín, Kuna, Milan a Ludmila Bradová, ed. *Korespondence a dokumenty: kritické vydání. Svazek 8*. Praha: Editio Bärenreiter, 2000, 16-17.

¹⁰⁵ Tamtéž

¹⁰⁶ Krouts, Mary, „Mary Krout’s letter: Katherine Fisk’s succes“, *The Daily Ocean*, duben 12, 1896, 3

¹⁰⁷ Slavíková, Jitka. *Dvořák a Anglie, aneb, Země, které mnoho dlužím*. V Praze: Paseka, 1994, 170

jak je z textu dále patrné, pouze poznamenal „[...] nemám ani jednu připomínku, kterou bych učinil. Interpretujete mé písně přesně tak, jak bych to udělal já“.¹⁰⁸

5.3.3 *Premiéra a odezva na první provedení v Queens Hall*

Koncert se uskutečnil 19. března 1896 v Queens Hall. Jednalo se o druhý koncert čtyřicáté osmé sezóny Londýnské filharmonie, jehož dirigentem byl Sir Alexander C. Mackenzie. Na tento druhý filharmonický koncert se avizovaly londýnské premiéry Dvořákových děl, mezi něž patřil *Violoncellový koncert h moll* se sólistou Leo Sternem a *Biblické písně* op. 99 v podání K. Fisk.

Večer 19. března si svá díla na koncertě mistr dirigoval sám. *Violoncellový koncert* byl londýnskou kritikou velmi chválen a pochvalných recenzí se dostalo i *Biblickým písním*. Již následující den vyšla v *The Manchester Guardian* kladná kritika: „Dvořák byl dnes večer hrdinou filharmonického koncertu. Po své dlouhé nepřítomnosti byl vřele přivítán přeplněným publikem a dirigoval tři ze svých kompozic, z nichž pouze jedna, symfonie G dur, byla anglickému publiku známá z provedení v roce 1890. [...] Sérii pěti Biblických písní na žalmový text, vytvořil český mistr vysloveně pro tento koncert. Písně jsou spíše improvizáčnické povahy, ale jejich hloubka a krása je na stejné úrovni jako jejich nekonvenční povaha, kterou obdivuhodně vyjádřila paní Catharina Fisk, která byla skladatelem dvakrát vyzvána k návratu“.¹⁰⁹ O úpravách písní přímo pro koncert Londýnské filharmonie se zmiňuje také *Buffalo The Illustrated Express* z 12. dubna 1896: „[...] Další kompozice představovala pět Biblických písní upravených vysloveně pro tento koncert [...]“¹¹⁰ Zde je na místě uvést věci vyplývající z recenze do kontextu událostí. Na základě dochované korespondence je zřejmé, že písně nebyly komponované vysloveně pro londýnský koncert. Když Dvořák v listopadu roku 1895 komunikoval s F. Bergerem, o písních nepadlo ani slovo. Rozhodnutí provést v Londýně písně přišlo až po pražské premiéře 4. ledna 1896. Tento fakt potvrzuje Dvořákův dopis psaný 8. ledna 1896 F. Bergerovi: „Můj drahý příteli! Nuže, navrhl bych následující: 1. Předehra „Karneval“. 2. „Biblické písně“, první sešit je vytištěn (ale nyní je instrumentuji pro malý orchestr, partitura dosud

¹⁰⁸ „Our London correspondence“, *The Manchester Guardian: London, Greater London, England*, únor 28, 1896, 5.

¹⁰⁹ „Our London correspondence“, *The Manchester Guardian: London, Greater London, England*, březen 20, 1896, 5.

¹¹⁰ In Music's Realm. *Buffalo The Illustrated Express: Buffalo Morning Express and Illustrated Buffalo Express*. Buffalo, duben 12, 1896, 13.

neprovedena) [...]“.¹¹¹ Těžko říci proč 8. ledna (čtyři dny po pražské premiéře) píše Dvořák, že partitura nebyla dosud provedena, a že jsou písně teprve instrumentovány. Dvořák žádá o ženský hlas, který je pro písně vhodnější až 17. ledna 1896. Je možné, že prováděl úpravu instrumentace pro ženský hlas. V tom případě partitura pro kontraalt opravdu ještě provedena nebyla. Nabízí se však i varianta, že písně ještě nějak upravoval pro londýnský orchestr. Protože však z této doby nemáme kromě uvedených dopisů jiný hmatatelný důkaz, zůstávají vyřčené polemiky jen pouhou hypotézou.

V superlativech se vyjadřoval například chicagský *The Chicago Sunday Tribune*: „[...] Skladby, které jsou dostatečně kontrastní, jsou naplněny krásou a upřímností v ilustraci orchestrálního doprovodu. Několik písní bylo zpíváno v dokonalém stylu s opravdovým uměleckým vnímáním slečny Katherine Fisk, která se na závěr za velmi hlasitého potlesku vrátila ruku v ruce se skladatelem, aby jí tak projevil své uznání.“¹¹² Také dopisy Mary H. Krouts do *The Daily Ocean* popisovaly přednes písní jako výjimečnou událost vyzdvihující intelektuální přístup a technické dovednosti K. Fisk: „[...] Pro cizince a jeho hudbu není vhodnějšího tlumočnicka, ať už po stránce vokální nebo intelektuální, neboť svým obdivuhodným zvládnutím hlasu a perfektní technikou bylo její duševní procítění velmi účinné. První část byla věnována Hospodinu s veškerou majestátností Všemohoucího. Druhá část Hospodina polidšťuje, ve chvíli, kdy se mísí strach s úctou a vyčerpání se zoufalstvím, až po nejněžnější vyjádření důvěry a víry vrcholící bouří radosti a jásotu. Byl to umělecký triumf a nadšení publika neznalo hranic, když sám autor přišel ruku v ruce se zpěvačkou na pódium, aby jí vyjádřil obdiv. Úspěch Katharine Fisk byl o to výjimečnější, že si tento obtížný hudební kousek nacvičila během pěti dnů sama.“¹¹³

Kritiky se zaměřovaly nejen na textovou předlohu písní a jejich obsah v kontextu hudebního zpracování a orchestrace, ale vyjadřovaly se pochvalně také ke zpěvaččině interpretaci. Většina z nich neopomíjí poukázat na spokojenost skladatele s provedením díla. Písně byly stejně jako při premiéře v Praze velmi kladně přijaty a hodnoceny. Antonín Dvořák druhý den po koncertě odjel do Vídně, kde se účastnil zkoušek své kantáty *Svatební košile*. Přesto, že v Anglii plánoval v budoucnu nějaké koncerty, už se sem nikdy nevrátil.

¹¹¹ Dvořák, Antonín, Milan Kuna a Ludmila Bradová. *Korespondence a dokumenty. Svazek 4*. Praha: Bärenreiter Editio Supraphon, 1995, 11-12.

¹¹² „Music and Musicians“, *The Chicago Sunday Tribune*, LV (103), duben 12, 1896, 42.

¹¹³ Krouts, Mary, „Mary Krout’s letter: Katherine Fisk’s succes“, *The Daily Ocean*, duben 12, 1896, 3.

O provedení písní v Londýně a jejich přijetí se nedočteme v žádné publikaci. Výjimku tvoří pouze studie Victora Fischla¹¹⁴ dostupná online a kniha Jitky Slavíkové *Dvořák a Anglie*.¹¹⁵ Studie se zmiňuje, že úspěch koncertu byl skvělý. Autorka knihy J. Slavíková však popisuje reakci na dílo po londýnské premiéře v opačném světle. Uvádí, že písně na rozdíl od *Violoncellového koncertu* nebyly tak dobře přijaty. Tento názor, který je díky zmiňované publikaci obecně rozšířen je však zcela v rozporu s nalezenými dobovými recenzemi. Autorkou uváděné údaje jsou neprokazatelné a přinejmenším zavádějící. Není zde zcela patrný ani jejich zdroj. Nepřesnosti a dezinformace se týkají v první řadě přijetí díla. Uváděný výrok, že se kritikům nelíbil orchestrální doprovod, a že K. Fisk „statečně bojovala“ nepotvrdilo žádné z dobových periodik. Ty naopak dokládají pravý opak autorčiných tvrzení. Např. *The Daily Ocean* hodnotí výkon K. Fisk jako umělecký triumf (*artistic triumph*). Její interpretaci označuje jako „vokálně a intelektuálně mimořádnou“. Pozitivně je hodnocena i její pěvecká technika (*absolute mastery of the voice*) i schopnost procítit dílo. Deník řadí koncert k mimořádně významným hudebním zážitkům sezóny a Dvořáka mezi velikány, přičemž užívá označení *Great compositionist, Undoubted genius*.¹¹⁶ Dalším odporujícím faktem v neprospěch J. Slavíkové je nadšený projev publika ve chvílích slavnostního defilé a osobní poklona zpěvačce od skladatele.¹¹⁷

Písně jsou v *The Daily Ocean*¹¹⁸ popisovány jako dílo obsahující slovanské prvky. Tento výrok je zcela opačným vyjádřením pražské kritiky, která přirovnávala písně k Beethovenově duchovní hudbě. Každopádně nám tato tvrzení poodhalují vnímání a přijetí díla při jeho premiéře v Londýně jako ryze české a slovanské. O to více si zřejmě kritika cenila výkonu rodilé Angličanky K. Fisk. Londýnské uvedení písní navíc způsobilo takový ohlas, že i po letech mělo vliv na jejich další uvádění v Anglii. Dokladem je například provedení v Norwich v říjnu roku 1899.

¹¹⁴ JSTOR: Access Check. *JSTOR* [online]. Copyright ©2000 [cit. 30. 03. 2018]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/765805>.

¹¹⁵ Slavíková, Jitka. *Dvořák a Anglie, aneb, Země, které mnoho dlužím*. V Praze: Paseka, 1994, 172

¹¹⁶ Krouts, Mary, „Mary Krout’s letter: Katherine Fisk’s succes“, *The Daily Ocean*, duben 12, 1896, 3.

¹¹⁷ Tamtéž

¹¹⁸ Tamtéž

EIGHTY-FOURTH SEASON, 1896.

PHILHARMONIC SOCIETY

UNDER THE IMMEDIATE PATRONAGE OF
 Her Most Gracious Majesty the Queen,
 THEIR ROYAL HIGHNESSES THE PRINCE AND PRINCESS OF WALES,
 THEIR ROYAL HIGHNESSES THE DUKE AND DUCHESS OF YORK,
 THEIR ROYAL HIGHNESSES THE DUKE AND DUCHESS OF SAXE-COBURG
 AND GOTHA,
 THEIR ROYAL HIGHNESSES THE DUKE AND DUCHESS OF CONNAUGHT
 AND STRATHEARNE,
 THEIR ROYAL HIGHNESSES THE PRINCE AND PRINCESS CHRISTIAN OF
 SCHLESWIG-HOLSTEIN,
 HER ROYAL HIGHNESS THE PRINCESS LOUISE, MARCHIONESS OF LORNE,
 HIS ROYAL HIGHNESS THE DUKE OF CAMBRIDGE,
 HER ROYAL HIGHNESS PRINCESS MARY ADELAIDE, DUCHESS OF TECK,
 HIS HIGHNESS THE DUKE OF TECK.

SECOND CONCERT, THURSDAY, MARCH 19, 1896,
 AT
 THE QUEEN'S HALL.
To commence at Eight o'clock precisely.

→ Programme. ←

PART I.		
SYMPHONY	(Conducted by the COMPOSER.)	Dvořák.
FIVE BIBLICAL SONGS	(First time of performance. Scored expressly for this occasion and Conducted by the COMPOSER.)	Dvořák.
KATHARINE FISK.		
PIANOFORTE CONCERTO, in E flat ("The Emperor")	EMIL SAUER	Beethoven.
PART II.		
NEW VIOLONCELLO CONCERTO	(First time of Performance and Conducted by the COMPOSER.)	Dvořák.
LEO STERN.		
SONG	"A Summer Night"	A. Goring Thomas.
KATHARINE FISK.		
(Violoncello, LEO STERN. Pianoforte, HENRY R. BIRD.)		
OVERTURE	"Lustspiel"	Smetana.
CONDUCTOR	SIR ALEXANDER C. MACKENZIE.	

*Program koncertu londýnské Filharmonické společnosti se světovou premiérou
 violoncellového koncertu h moll 19. března 1896*

Obr. 3 – Program koncertu londýnské Filharmonické společnosti
 19. března 1896, Queens Hall
 (Zdroj: Jitka Slavíková: Dvořák a Anglie)¹¹⁹

¹¹⁹ Slavíková, Jitka. *Dvořák a Anglie, aneb, Země, které mnoho dlužím*. V Praze: Paseka, 1994, 171.

5.4 Norwichský festival 1899

5.4.1 Nová zjištění

Při pátrání po recenzích o prvním londýnském provedení vyšla najevo událost týkající se 4. října roku 1899. Jedná se o provedení písní v rámci Norwichského festivalu v Anglii, ještě za života skladatele. O této události se nezmiňuje žádná publikace. Poznámka o realizaci díla v daném období v Anglii není k nalezení ani v *Tematickém katalogu, bibliografii, přehled života a díla* od Jarmila Burghausera.¹²⁰

Na tuto událost nebylo doposud upozorněno zřejmě proto, že se nedochoval žádný program k tomuto provedení. Kromě dobových recenzí nám potvrzuje provedení díla pouze online Norfolkský letopis z let 1851 až 1900 od Charlese Mackieho.¹²¹

OCTOBER.

3.—The twenty-sixth Norfolk and Norwich Triennial Musical Festival commenced at St. Andrew's Hall, Norwich. The principal vocalists were Madame Albani, Miss Clara Butt, Miss Marie Brema, Miss Ethel Wood, Miss Kelyn Williams, Miss Edith Nutter, and Mrs. Julia Franks; Mr. Edward Lloyd, Mr. Ben Davies, Mr. Andrew Black, Mr. David Bispham, Mr. Whitworth Mitton, Mr. Robert Radford, and Mr. F. Ranalow. Mr. Alberto Randegger conducted. At the opening performance "Faust" (Berlioz) was produced; 4th: morning, symphony in B minor (Schubert), "Biblical Songs" (Dvorák), "Hymn of Praise" (Mendelssohn), evening, opera, "Sampson and Delilah" (C. Saint-Saëns), first time in Norwich; 5th: morning, Meditation (Edward Elgar), first time in Norwich, conducted by the composer, sacred trilogy, "Passion of Christ" (Don Lorenzo Perosi), first performance in England, ode, "A Song of Darkness and Light" (C. Hubert H. Parry), first time in Norwich, conducted by the composer, evening, overture, "Mignon" (Ambroise Thomas), cycle of songs, "Sea Pictures" (Edward Elgar), composed expressly for the Festival and conducted by the composer, trio des flutes, "Dall' Aurora" (Weyerbeer), new suite, "The Seasons" (Edward German), composed expressly for the Festival and conducted by the composer, "Ode to the Passions" (written by William Collins, 1721–1759, set to music for chorus and orchestra by Frederic H. Cowen), first time in Norwich, and conducted by the composer, "Tristan and Isolde" (Wagner), scena, "The Dream of Endymion" (F. F. Cowen), conducted by the composer, overture, "Di Ballo" (Sullivan); 6th: morning, "The Messiah," evening, cantata, "Hiawatha's Wedding Feast" (S. Coleridge Taylor), first time in Norwich, conducted by the composer. The receipts amounted to £5,398, and the payments to £4,998.

Obr. 4 – Biblické písně jako součást nejvýznamnějších kulturních událostí v Norfolku v říjnu 1899

(Zdroj: Norfolk Annals by Charles Mackie)¹²²

Festival v Norwich má dlouholetou tradici a je jedním z nejstarších festivalů ve Velké Británii. Počátky se datují do roku 1772 a souvisejí se založením nemocnice Norfolk a Norwich. V době zrodu se konal benefiční koncert v Norwichské katedrále

¹²⁰ Burghauer, Jarmil a John Clapham. *Antonín Dvořák: tematický katalog, bibliografie, přehled života a díla. 2.* (rev. a dopl.) vyd. Praha: Bärenreiter Editio Supraphon, 1996.

¹²¹ Mackie, Charles. *Norfolk Annals A Chronological Record of Remarkable Events in the Nineteenth Century, Vol. 2* [online]. 2011. 2011 [cit. 2018-03-25]. ISBN ISO-646-US (US-ASCII). Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/files/36206/36206-h/36206-h.htm>.

¹²² Tamtéž

a odstartoval tak každoroční benefiční akci.¹²³ V roce 1824 vznikl nový ambicióznější *Norfolk a Norwich Triennial Musical Festival* z iniciativy R. M. Bacona, hudebního kritika a redaktora časopisu *Quartly Musical Magazine and Reviews*.¹²⁴ Nově vzniklý *Norwich Triennial Festival* byl velice progresivní a v té době se podílel na řadě premiér hudebních děl autorů nejen britské, ale též zahraniční provenience.¹²⁵ Koncerty se tehdy konaly v St. Andrew's Hall.¹²⁶ Na Norwichském festivalu přislíbila svou účast v roce 1899 kontraaltistka Clara Butt.¹²⁷ V rámci festivalu měla tehdy čtyřicetiletá zpěvačka premiérovat Elgarovy *Písně moře*, které skladatel upravil přímo pro její hlas.¹²⁸ Z této skutečnosti lze usuzovat, že právě přítomnost, v té době již známé zpěvačky, vedla pořadatele koncertu k nápadu provézt Dvořákovy *Biblické písně*.

Tato událost na tak významném festivalu v podání slavné kontraaltistky je pro tuto práci přínosným objevem. Jedná se s největší pravděpodobností o první uveřejnění této skutečnosti.

5.4.2 Snaha pořadatelů o orchestrální provedení

Snaha provést dílo s orchestrem vedla organizátory festivalu k zaslání dopisu samotnému Dvořákovi s žádostí o orchestrální partituru písní. Tento akt byl ve výsledku doprovázen zajímavými okolnostmi, které se následně staly hlavním tématem téměř všech dobových recenzí.

Prvních pět písní, jak dokládá dobový tisk,¹²⁹ bylo zamýšleno uskutečnit s orchestrem již od samého počátku. Partitura instrumentace *Biblických písní*, však nebyla do té doby zveřejněna tiskem. Norwichská společnost, jak je dále z textu patrné,¹³⁰ se tedy obrátila s žádostí stran partitury přímo na skladatele. Na tento požadavek skladatel reagoval údajným dopisem, v němž stálo, že nikdy nezamýšlel písně provádět veřejně, a proto nemůže poskytnout partituru skladby ani její část. Kopie tohoto dopisu se následně stala součástí koncertního programu.¹³¹ V článku se mimo jiné dodává: „[...] Po poslechu je pochopitelné, proč dílo není určené pro veřejnost

¹²³ Bayne. A.D.: *A comprehensive history of Norwich. Jarrold and Sons*, 1869, kapitola XXII.

¹²⁴ Tamtéž

¹²⁵ Tamtéž

¹²⁶ St. Andrew's Hall, Norwich – středověký klášterní komplex v Anglii.

¹²⁷ Clara Butt (1872–1936) anglická koncertní zpěvačka (kontraalt).

¹²⁸ „Norwich musical festival“, *The Guardian: London, Greater London, England*, říjen 5, 1899, 12.

¹²⁹ Tamtéž

¹³⁰ Tamtéž

¹³¹ „The Norwich festival“, *The Guardian: London, Greater London, England*, říjen 11, 1899, 21.

[...]“¹³², přičemž redaktor označuje písně za výjimečné. Dopis bohužel není k nalezení. O jeho existenci víme jen díky dobovému tisku, kde byl citován, jelikož se stala jeho kopie během festivalu součástí programu.

5.4.3 Ohlasy dobového tisku

Protože partitura nebyla dodána, byly písně v rámci festivalu 4. října roku 1899 provedeny za doprovodu klavíru a varhan. Z recenze vydané v *The Guardian* 5. října 1899 není zcela patrné, jakým způsobem k provedení došlo. Článek hodnotí kladně jen výběr nástrojů, které vhodně podtrhovaly pokorný charakter díla. Zda byly písně doprovázeny oběma nástroji najednou, není v textu blíže uvedeno. Nepředpokládám však, že by společný doprovod byl schůdný.

The New York Times z 29. října 1899¹³³ hovoří o C. Butt jako o talentu národního významu a její výkon označuje za mimořádný. *The Guardian* 9. října 1899 hodnotí okolnosti a provedení díla poněkud rozpačitě: „[...] Pět Biblických písní bylo v mimořádném podání provedeno slečnou Butt. Hospodin jest můj pastýř je nepochybně pěkná píseň, ale vidíme v ní ohromný nedostatek inspirace a hudba neinterpretuje nic jiného než plytkou náboženskou pravdu. Skladatel nicméně vysvětlil ve svém dopise, který byl vytištěný a přiložený k programu, že tyto písně napsal pro své vlastní potěšení a nikdy nezamýšlel jejich zveřejnění. A proto bychom na něj neměli být moc přísní [...]“¹³⁴ Kritika je jedinou negativní reakcí na toto provedení díla. Článek nicméně kvituje Dvořákovo rozhodnutí nechat si písně jen pro sebe.

The Record-Union z 26. listopadu 1899 popisuje okolnosti stran partitury podobně a uvádí ke zmíněným událostem citaci dopisu: „Zajímavý incident spojený s hudebním skladatelem Antonínem Dvořákem se odehrál v Norwich v Anglii. Clara Butt, která je nyní na turné v USA na něm interpretovala Biblické písně českého skladatele. Tyto písně, které podle všeho Dvořák zkomponoval při svém pobytu v New Yorku, byly napsány pro orchestr. Pořadatelé festivalu se v rámci zachování jeho integrity snažili od Dvořáka získat originál rukopisu, ale obdrželi následující odpověď: „Napsal jsem Biblické písně pro své vlastní potěšení a nikdy jsem nezamýšlel

¹³² „Norwich music festival“, *The Manchester Guardian: London, Greater London, England*, říjen 29, 1899, 12.

¹³³ „The Notes of music“, *The New York Times: New York, New York*. New York, říjen 29, 1899, 16.

¹³⁴ „Norwich music festival“, *The Manchester Guardian: Londo, Greater London, England*, říjen 9, 1899, 5.

je zveřejnit, a co víc někam jsem založil jak celou partituru, tak její části a nemůžu je najít'. Není možné těžit z předchozího úspěšného provedení paní C. Fisk, která je zazpívala v Londýně. Nicméně je velice pravděpodobné, že doktor Dvořák zkrátka říkal pravdu, byť svým netradičním a jednoduchým způsobem, a to, když řekl, že je zkomponoval čistě pro své potěšení před svým návratem do Evropy. Podle toho, jak o nich mluvil, to bylo něco, co udělal skladatel pro sebe."¹³⁵

Z dochovaných článků je zřejmé, že Dvořák neposkytl dílo k do Norwich ani k tiskovému vydání, neboť jej nepovažoval za veřejnou věc. Těžko říci, zda rukopis opravdu někam založil, nebo jej jednoduše nechtěl vydat. Výše uvedené skutečnosti nabízejí nejrůznější varianty a podněty k hlubšímu zkoumání o provedení písní v rámci norwichského festivalu. Stejně tak vyvstává na základě uvedené citace řada otázek o vztahu Dvořáka k tomuto dílu. Byly pro něho v instrumentaci více osobní, jak psal do Norwich? Vyjadřovala snad orchestrální úprava výstižněji než jeden nástroj hloubku žalmového textu? Promítl do partitury písní více nežli jen svůj osobní žal nebo přístup k Bohu?

Otázek se v této souvislosti nabízí mnoho. Lze se jen domnívat, co bylo skutečnou příčinou jeho rozhodnutí písně nakladateli neposkytnout. Pro skladatele, který je v prvních úvahách instrumentování jistě zamýšlel vydat tiskem (o čemž svědčí korespondence s nakladatelem F. Simrockem, kterého o svém záměru písně instrumentovat informoval), se situace mohla změnit i při jejich prvních provedeních v Praze a Londýně. Přes veškeré dohady je jediným důkazem, že to udělat nechtěl a proč, zmiňovaná, avšak doposud nenalezená, korespondence mezi skladatelem a pořadatelem norwichského festivalu. Jediný dopis z Londýna, který existuje z doby deset měsíců před festivalem a mohl by mít nějakou souvislost s žádostí o partituru, je archivovaný v Muzeu Antonína Dvořáka v Praze pod signaturou S 226 a inventarizačním číslem 800. Z dochovaného dopisu se lze domnívat, že se jednalo o komunikaci s Norwich, neboť v dopise adresátce stojí, že stran partitury *Biblických písní* je potřeba se obrátit na samotného skladatele. Vzhledem k dataci dopisu a tehdejší zdoluhavé poštovní komunikaci se nabízí tato hypotéza, která vybízí k dalšímu hlubšímu bádání.

Clara Butt se k *Biblickým písním* za svého uměleckého života několikrát vracela. Staly se nedílnou součástí jejího pěveckého repertoáru. Například již v roce 1900

¹³⁵ „Sharps and Flats“, *The Record-Union: Sacramento, California*. Sacramento, listopad 26, 1899, 7.

zpívala čtyři písně v St. James's Hall.¹³⁶ Několikrát je také zpívala v rámci svých koncertů v Austrálii. Roku 1927 čtyři z Biblických písní natočila s průvodem varhan a vydala pod nahrávací společností Columbia.¹³⁷

6 Zhodnocení interpretace díla před souborným provedením

6.1 Provádění za Dvořákova života (1896—1904)

Po prvním uvedení cyklu u nás zaznamenaly písně velikou oblibu a do svého repertoáru je začala zahrnovat řada pěveckých spolků tehdejší doby. Patřila sem například Pardubická pěvecká jednota *Ludmila*, Plzeňský *Hlahol*, *Ozvěna z Benešova*, *Jaromír* v Jaroměři, *Lumír* v Příbrami, pěvecký spolek *Dalibor* ve Slaném či *Orlice* v Kostelci nad Orlicí nebo *Žerotín* Olomouc, kde je dokonce v rámci koncertu k oslavám 60. výročí narození A. Dvořáka zpívala roku 1901 Dvořákova dcera Magda s orchestrem.¹³⁸

Atraktivní se staly při výročí 25 let od prvního hudebního úspěchu Antonína Dvořáka v roce 1897 pořádaného *Klubem mladých* v Rudolfínu, stejně jako při oslavách zmiňovaných skladatelových 60. narozenin. V této souvislosti se konalo několik koncertů i mimo Prahu (Olomouc, Příbram, Mladá Boleslav aj.), na nichž zaznívaly i Biblické písně. Jeden z oslavných koncertů provedl i Plzeňský *Hlahol*. O Plzeňských oslavách se dočítáme následující: „Hlahol Plzeňský rozhodl se oslaviti důstojně 60. narozeniny mistra Ant. Dvořáka. Mistr v dřívějších dobách často meškával v Plzni a zdejší ‚Hlahol‘, jehož zdatnost a umělecké výkony se mistrovi zamlouvaly, nejedno jeho velké dílo poprvé provedl. Tuto poctu kvitoval ‚Hlahol‘ plzeňský tým, že mistra jmenoval čestným členem.“¹³⁹ Koncert se konal ve velké dvoraně hotelu Waldekova a zazpívala na něm mimo jiné i Dvořákova dcera Magda dvě *Biblické písně*, konkrétně první a čtvrtou. Z recenze koncertu, která nezapomněla podotknout, že sál byl zcela naplněn tamější inteligencí, není zřejmé, zda byly písně doprovázeny klavírem či přítomným orchestrem.

¹³⁶ *The Times: London, Greater London, England*. London, 1900, 1.

¹³⁷ Dame Clara Butt: Britain's Queen of Song – Clara Butt | Songs, Reviews, Credits | AllMusic. *AllMusic / Record Reviews, Streaming Songs, Genres & Bands* [online]. Copyright ©2018 AllMusic, member of the RhythmOne group [cit. 01. 02. 2018]. Dostupné z: <https://www.allmusic.com/album/dame-clara-butt-britains-queen-of-song-mw0001166900>.

¹³⁸ *Dalibor: Hudební listy*. Praha: Urbánek č. 23, 1901, 355.

¹³⁹ „Hudba“, *Národní listy* 333, 1901, 3.

Z dalších anoncí, které se nám z této doby dochovaly, je patrné, že *Biblické písně* byly v tomto období prováděny nejvíce s průvodem klavíru. V celku běžná se stala interpretace sólová či sborová, a to v rámci pěveckých spolků. Sborová provedení se uskutečňovala v podání ženského či mužského sboru unisono, nikoliv vícehlasně. Nejednalo se o přednes celého cyklu, nýbrž jen o některé písně. Nejoblíbenější pocházely z prvního sešitu písní.

Z dobových periodik, především pak z anoncí, je patrné, že písně s orchestrem byly za Dvořákova života provedeny Českou filharmonií kromě zahájení jejího provozu v roce 1896 též v roce 1903 a 1904. V červenci roku 1903 zazněly písně pod taktovkou Františka Spilky¹⁴⁰ na oslavném koncertě Mistra Jana Husa v podání Jaroslava Karbulky. „Nový dirigent Filharmonie pan Frt. Spilka řídil na tomto koncertu pouze Dvořákovy *Biblické písně*. Zamlouvá se nám jistotou svého vystupování. Písním Dvořákovým sólistou byl p. Jar. Karbulka, jehož hlas jest ve střední poloze prostředně zvučný, v hlubších tónech však menší expanse V silnějším zpěvu pozorovali jsme jakési namáhavější tvoření tónu, v pianu zní za to tóny p. Karbulky měkce a lehce.“¹⁴¹ V dubnu roku 1904 se pak dočkaly provedení v podání Pavla Vyskočila¹⁴² na koncertě ve prospěch Patronátu mládeže za dirigentského působení Bernharda Stavenhageny.¹⁴³

Oblíbenost písní v té době nejlépe dokládá anonce v *Národní politice* z roku 1904,¹⁴⁴ která informuje o četnosti vydaných děl za uplynulé tři roky Hudebním závodem Mojžíra Urbánka. Největšího nákladu docílily právě *Biblické písně*, tištěné toho času již v IX. vydání.

Zahraniční provádění za Dvořákova života už tak četná nebyla. Kromě premiéry v Queens Hall a nově objevených informací o provedení v Norwich jsou k nalezení informace pouze o recitálu Clary Butt rok po Norwich v St. James's Hall v Anglii.¹⁴⁵

6.2 Interpretace po Dvořákově smrti (1905—1914)

Po Dvořákově smrti roku 1904 byly písně do roku 1914 interpretovány především s průvodem klavíru či varhan. V roce 1905 zazněly v Rudolfinu v rámci „Velkého

¹⁴⁰ František Spilka (1877–1960), český dirigent, sbormistr, skladatel a pedagog.

¹⁴¹ Brambergr, Jan., „Koncerty v Praze“, *Dalibor: Hudební listy*. Praha: Urbánek 25, 1903, 240.

¹⁴² Pavel Ludíkar, vlastním jménem Pavel Vyskočil (1882–1970), pěvec – barytonista, skladatel, herec, překladatel a spisovatel.

¹⁴³ Bernhard Stavenhagen (1862–1914), německý pianista, skladatel a dirigent.

¹⁴⁴ *Národní politika* 121, 1904, 3.

¹⁴⁵ *The Times: London, Greater London, England*. London, 1900, 1.

koncertu“ hned tři z *Biblických písní* v podání Amálie Bobkové¹⁴⁶ za klavírního doprovodu Viléma Zemánka.¹⁴⁷ V březnu roku 1906 byly předneseny dcerou skladatele Magdou Dvořákovou v rámci tzv. „Večeru písní“ s průvodem klavíru Josefa Suka.¹⁴⁸ Objevovala se však řada dalších provádění nejrůznějšími pěveckými spolky či pěveckými školami (například pěvecká škola Olgy Zielecké).¹⁴⁹ Uskutečňovány byly v rámci koncertu Měšťanské besedy. Také Filharmonický spolek Besedy brněnské pořádal koncert, na němž v březnu roku 1910¹⁵⁰ zazněly *Biblické písně* v podání barytonisty Bedřicha Plaške¹⁵¹ s klavírem. Hlavním centrem provádění v tomto období byl kostel. Písně byly interpretovány nejvíce v rámci tzv. chrámových koncertů.

Interpretace písní se realizovala též v zahraničí, především v Německu. Časopis *Hudební revue* dokládá jejich provedení 15. listopadu 1907 v Münsteru¹⁵² či 11. prosince téhož roku v Giessenu.¹⁵³ V Německu zazněly mimo jiné i 15. srpna roku 1912 v rámci druhého dne Dvořákových slavností v lázních Pyrmont. O tomto koncertě se dočítáme více v *Hudebním revue*: „[...] Slavnost konala se pod řízením mladého talentovaného dirigenta a pianisty Frietze Busche, jemuž nutno vedle pečlivého provedení přičísti za zásluhu, že dal na program z největší části díla méně známá. [...] Také šest biblických písní, jež zpívala sl. Emma Leisnerová, vynikající mezzosopranistka, působilo bezprostředním, mocným dojmem.“¹⁵⁴ Zazněly však i v Anglii na písňového koncertu v roce 1911.¹⁵⁵ Z výše uvedeného je zřejmé, že *Biblické písně* se staly opravdu hojně prováděným Dvořákovým dílem.

¹⁴⁶ Amálie Bobková (1874–1956), česká sopranistka. V letech 1901–1911 stála členka operního souboru Národního divadla.

¹⁴⁷ Vilém Zemánek (1875–1922), český dirigent. V letech 1903–1918 řídil Českou filharmonii.

¹⁴⁸ Josef Suk (1874–1935), český skladatel, houslista a pedagog. Žák Antonína Dvořáka. Oženil se s jeho dcerou Otylkou.

¹⁴⁹ Olga Zielecká (1876–1948), profesorka zpěvu, autorka muzikologických a genealogických publikací.

¹⁵⁰ Věstník spolkový., *Hudební revue*. Praha: Hudební odbor Umělecké besedy 3(4), 1908, 237.

¹⁵¹ Bedřich Plaške (1875–1952), český malíř a operní pěvec. V letech 1900–1936 angažován v drážďanské opeře, kde vystupoval pod jménem Friedrich Plaschke.

¹⁵² Kopáček, Jan, „České skladby provedené v cizině“, *Hudební revue*. Praha: Hudební odbor Umělecké besedy č. 1, 1908, 68.

¹⁵³ Kopáček, M, „České skladby provedené v cizině“, *Hudební revue*. Praha: Hudební odbor Umělecké besedy, č. 2, 1908, 126–127.

¹⁵⁴ Německo, „Dvořákova slavnost v Pyrmontu“, *Hudební revue*. Praha: Hudební odbor Umělecké besedy 6(1), 1913, 55.

¹⁵⁵ „Z Anglie“, *Hudební revue*. Praha: Hudební odbor Umělecké besedy 4(10), 1911, 560.

7 Recepce souborných provedení písní (1914—1916)

7.1 První souborné provedení Českou filharmonií v roce 1914

Orchestrální verze pěti písní zinstrumentované Antonínem Dvořákem zazněly naposledy ve Dvořákově síni v podání *České filharmonie* na dubnovém koncertě roku 1904. Proč na deset let jejich orchestrální provádění utichlo, není zcela zřejmé.

V roce 1914 přišla válka, což se projevilo i na orchestru *České filharmonie*, kterou řídil od ledna roku 1903 Vilém Zemánek. V pohnuté době se snažil, aby filharmonie stále fungovala. Nechyběly tak abonentní koncerty lákající publikum na známé sólisty.¹⁵⁶ Jedním z nich byl i pátý symfonický koncert *České filharmonie* konaný v Obecním domě v Praze 1. listopadu 1914. Toho večera lákal orchestr na první souborné provedení *Biblických písní*. Avizovaným interpretem byl sólista Národního divadla basista Egon Fuchs.¹⁵⁷ Za instrumentací zbylých pěti písní (tedy druhým sešitem) stál samotný šéf filharmonie Vilém Zemánek.

Koncert konaný 1. listopadu 1914 proběhl deset let a šest měsíců po úmrtí skladatele. Není jisté, zda to byl Zemánekův záměr, že se koncert konal právě v roce výročí Dvořákova úmrtí. Je možné, že svou roli sehrály také už několik let probíhající „Boje o Dvořáka“, kdy Zdeněk Nejedlý odsuzoval Dvořákův nedostatek vkusu a jeho geniálnost prý mohla dokazovat jen jeho komorní a církevní díla.¹⁵⁸ Nejprudší boje tehdy vyvstaly roku 1913, tedy rok před souborným provedením *Biblických písní*. Výpady proti Dvořákovi Nejedlý prezentoval i na stránkách denního tisku a vyřčených slov „[...] Kdybych já měl říci své mínění o Dvořákovi, nemohl bych dnes říci víc než tolik, že mne Dvořák nezajímá. [...]“¹⁵⁹ se držel celý život. Tyto antidvořákovské postoje nejen Nejedlého, ale i jiných (Otakar Zich, Josef Bartoš)¹⁶⁰ měli jistě neblahý dopad na uvádění skladatelova díla. V období bojů četnost provozování písní oproti minulosti poklesla. Od Dvořákovy smrti do souborného provedení roku 1914, nezaznělo dílo s průvodem orchestru ani jednou. Partitura v té době nebyla stále ještě vydána. Nemusela to být však jen vypjatá situace bojů o Dvořáka, která dílo v provádění brzdila. Nabízí se řada domněnek, které by jistě stály za detailnější prozkoumání okolností

¹⁵⁶ Holzknicht, Václav. *Česká filharmonie: příběh orchestru*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963, 53-54.

¹⁵⁷ Egon Fuchs (1886–1858), pěvec a pěvecký pedagog.

¹⁵⁸ Nejedlý, Zdeněk. *Dějiny české hudby*. V Praze: Hejda & Tuček. 1903, 182-183.

¹⁵⁹ Hons, Miloš. *Boj o českou moderní hudbu (1900-1939)*. Praha: Togga. Musica viva (Togga). 2013, 33.

¹⁶⁰ Tamtéž

stojících za tvorbou Zemánkovy orchestrace zbylých pěti písní a následném souborném provedení.

7.1.1 *Reakce na první souborné provedení*

Recenze na toto souborné provedení nejsou k dohledání. Příčinou je bezesporu válka, která v té době již téměř pět měsíců sužovala naši zem a Evropu. Hudební časopis *Dalibor* nebyl ve válečném období v letech 1914 až 1919 vydáván. Objevila se pouze hrstka anoncí před konaným koncertem zveřejněné v *Národní politice* a *Národních listech*. Přesto tyto noviny v sekci „Česká hudba v cizině“ podávaly o provádění děl Dvořáka a Smetany v Německu reference z tamního tisku. Jedním z nich je článek v *Národních listech* z 8. listopadu 1914. V textu je například přibližován referát Waltera Niemanna na koncert v Gewandhausu řízený Arturem Nikischem sestávající se z děl Dvořákových, Smetanových a Lizstových. Proč nebyla soubornému provedení věnována v tisku pozornost, můžeme jen spekulovat. Možná byl důvod daleko prozaičtější, a jednoduše toho večera nebyl přítomen na koncertě žádný z redaktorů, který by o něm mohl blíže referovat.

7.2 *Souborné provedení Českou filharmonií roku 1915*

V souborné provedení Českou filharmonií zazněl cyklus již následující rok 26. prosince 1915. O jejich úspěchu se pochvalně zmiňuje časopis *Hudební revue* ve svém lednovém čísle.¹⁶¹ Nejedná se jen o recenzi, ale také o charakteristiku tohoto Dvořákovy díla. Nabízí se nám tak zajímavý vhled na písně optikou tehdejší doby. „Z Dvořákových děl velikému úspěchu těšily se ‚Biblické písně‘ v souborném podání za doprovodu orchestrálního. Jejich úspěch jest ovšem plně oprávněný, neboť písně ty patří k nejkrásnějšímu, čím se může vykáhati naše písněvá literatura doby přednovákovské. Jsou psány mužem pevné víry, člověkem křesťanské pokory a umělcem, jemuž v nitru i modlitba zpívala. Jejich melodika jakoby chtěla býti asketicky znivelizována v prostý recitativ. Leč marně; prosa žalmů v Dvořákových rukou obdržuje zaokrouhlenost a plnost verše a recitativní hlas co chvíli sládne a rozkvétá, neboť Dvořák, zpěvnost

¹⁶¹ Koncerty, „Symfonické koncerty české filharmonie“, *Hudební revue*. Hudební odbor Umělecké besedy 9(3-4), 1916, 141-142.

sama, nemohl a nedovedl se vyjadřovati jinak.“¹⁶² Písně tehdy zpíval český barytonista Emil Burian,¹⁶³ jehož projev byl hodnocen jako „mistrovský“.¹⁶⁴

7.3 První souborné provedení sborovým tělesem roku 1916

Ve válečném období se staly písně velice oblíbeným repertoárem kostelních sborů. Jedním z nich byl i ženský sbor farní jednoty Cyrilské na Vyšehradě. Sbor v té době vedl varhaník, sbormistr a kanovník Václav Müller. Po souborném provedení písní s orchestrem v roce 1914 a 1915 se následujícího roku 1916 uskutečnilo souborné provedení zpívané unisono ženským sborem *Cyrilské jednoty Vyšehradské*. Provedení se konalo v chrámu sv. Petra a Pavla na Vyšehradě za doprovodu varhaníka Solnaře.

O tomto prvním sborovém počínu se dočteme bližší informace v hudebním časopise Cyril,¹⁶⁵ který v letech 1915 až 1919 řídil a editoval Dobroslav Orel,¹⁶⁶ římskokatolický kněz a respektovaný muzikolog. V článku Dr. Františka Stejskala shledáváme, že písně přednesené ženským sborem, dokázaly to, co se jen těžko daří sólovému zpěvákovi. Předně dosáhnout táhlých decrescend a srozumitelnosti zpívaného slova. V recenzi autor naráží na námítky soudobých teoretiků ke sborovému provedení tohoto díla, které subjektivně hodnotí v praxi jako zcela neopodstatněné, přičemž dodává: „[...] Již žalmový, vážný text, plný dramatického vznosu, jinde zas lyricky zbarvený jest biblickou parafrází oněch vzdechů a zpěvů, jež židé přednášeli sborově; na vnitřní sílu a zbožnost i bohatost dojmů v biblickém textu nestač íjednotlivec, tu třeba celé obce pěvectva, aby vše zdolala. Jednotlivý zpěvák v touze po přednesu rozetne často krásnou Kantilénu Dvořákovu, sbor ji naopak přivede k úplné platnosti.“¹⁶⁷ F. Stejskal však upozorňuje, že volba temp takto přednášených písní musí být zcela odlišná, než je tomu v sólové interpretaci. Je přesvědčen, že i samotný Dvořák by se k vyšehradskému pojetí interpretace přikláněl. V závěru řeší průvod písní na velké

¹⁶² Koncerty, „Symfonické koncerty české filharmonie“, *Hudební revue*. Hudební odbor Umělecké besedy 9(3-4), 1916, 141-142.

¹⁶³ Emil Burian (1876–1926), český operní pěvec. Byl členem operních souborů v Plzni, V Zábřehu, Freiburgu, Drážďanech a Hamburku. V roce 1906 angažován do Národního divadla v Praze.

¹⁶⁴ Koncerty, „Symfonické koncerty české filharmonie“, *Hudební revue*. Hudební odbor Umělecké besedy 9(3-4), 1916, 141-142.

¹⁶⁵ Stejskal, František, „Souborné provedení biblických písní sborovým tělesem“, *Cyril: Časopis pro katolickou hudbu posvátnou* XLII, 1916, 153-154.

¹⁶⁶ Dobroslav Orel (1870–1942), římskokatolický kněz, muzikolog a pedagog. Věnoval se dějinám a reformě církevního zpěvu. V letech 1915-1919 editoval a vedl redakci hudebního časopisu Cyril.

¹⁶⁷ Stejskal, František, „Souborné provedení biblických písní sborovým tělesem“, *Cyril: Časopis pro katolickou hudbu posvátnou* XLII, 1916, 153-154.

varhany. Tento doprovod shledává daleko barevnějším nežli doprovod klavírní. Vyřčené přání v samotném závěru recenze, že by bylo lépe slyšet písně se smíšeným sborem ženských a chlapeckých hlasů s průvodem orchestru, bylo nakonec roku 1917 vyslyšeno. Cyklus zazněl s Českou filharmonií pod taktovkou V. Zemánka spolu s ženským sborem *Cyrilské jednoty Vyšehradské* řízené sbormistrem V. Müllerem.

8 Závěr

Biblické písně jsou posledním písňovým cyklem Antonína Dvořáka. Ačkoliv zmínku o jejich vzniku nalezneme téměř v každé monografii, o jejich recepci víme stále málo.

Písně byly za Dvořákova života i po jeho smrti velmi kladně přijímány o čemž svědčí četné novinové recenze, články i opětovná provádění díla. Za skladatelova života pak zaznívaly především s průvodem klavíru v rámci nejrůznějších koncertů pěveckých spolků jako například Pardubická pěvecká jednota *Ludmila*, Plzeňský *Hlahol*, či *Orlice* v Kostelci nad Orlicí, nebo *Žerotín* Olomouci aj. Po Dvořákově smrti lze na základě dochovaných anoncí konstatovat, že se vybrané písně provozovaly nejčastěji s průvodem varhan v rámci tzv. chrámových koncertů. Důvodem byla nejen textová předloha, ale též hudební zpracování žalmů. Pokud byly písně prováděny s orchestrem, zpívali je převážně mužští interpreti (František Šír, Egon Fuchs, Jaroslav Karbulka, Pavel Vyskočil a Emil Burian). Na šíření díla se však podílela také Dvořákova dcera Magda, která písně prezentovala v rámci svých koncertů a veřejných vystoupení.

V dobovém tisku u nás byly písně kladně hodnoceny především z kompozičního hlediska. Drobné nedostatky byly spatřovány v dělení českých slov v Simrockově výtisku. Tuzemské i zahraniční recenze vnímalo dílo po provedení jako promítnutí skladatelovy hluboké pokory a víry v Boha. Přesto po pražské premiéře, kde zpíval František Šír, v lednu roku 1896, Dvořák neshledával nevnímал mužský hlas pro interpretaci písní zcela vhodným. Při premiéře v Londýně 19. března 1896, tak zazněly písně na koncertě v Queens Hall v podání kontraaltistky Katherine Fisk. Recenze po jejich provedení označovaly dílo jako ryze slovanské a Dvořáka za největšího skladatele, přičemž užili označení *Great compositionist, Undoubted genius*.

Krátce po prvním vydání pro zpěv a klavír roku 1895, Dvořák prvních pět písní zinstrumentoval. Přesto, že o tomto svém počínu informoval svého tehdejšího nakladatele Simrocka, písně tiskem v orchestrální úpravě za jeho života nebyly vydány. Cílem práce bylo poodhalit, proč Dvořák písně nevydal v orchestrální úpravě tiskem, a co bylo příčinou nezinstrumentovaných zbylých pěti písní. Při pátrání po recenzích v zahraničním tisku na londýnský koncert byly objeveny nové skutečnosti, které pomáhají některé otázky objasnit a zodpovědět. Jedná se o provedení písní v roce 1899, tedy ještě za Dvořákova života, v rámci *Norfolk and Norwich Ternnial Music Festivalu*. Písně tehdy zpívala anglická kontraaltistka Clara Butt. Okolnosti, týkající se snah

ohledně zaslání instrumentace od samotného skladatele ze strany pořadatelů festivalu, jsou pro práci velmi přínosné. Nová zjištění, která při bádání vyplynula na povrch, jsou navíc cenná i proto, že doposud nebyla uvedena v žádné literatuře ani ve Dvořákově *Tematickém katalogu, bibliografie života a díla* Jarmila Burghausera a Johna Clabhama. Právě díky zahraničním recenzím citujícím Dvořákův dopis, jenž se stal součástí koncertního programu, ve kterém reaguje na žádost o zaslání instrumentace, můžeme lépe pochopit skladatelovo počínání. Sdělení v tisku nám nejen poodhalují Dvořákův osobní vztah k písni, ale zároveň doslovnou citací poskytují jedinečný důkaz, jak o tomto svém díle smýšlel. Byl to zřejmě onen osobní postoj, který s největší pravděpodobností zapříčinil, že zorchestrované písně nebyly za jeho života tiskem vydány. Přes veškeré snahy a proběhlou emailovou komunikaci s festivalem, katedrálou v Norwich, se St. James' Hall a muzeem v Londýně se nepodařilo zmiňovaný program dohledat.

Zbylých pět písní 6-10 se dočkalo instrumentace v roce 1914 Vilémem Zemánkem. Další se uskutečnila v rámci souborné kritické edice Jarmila Burghausera a Jana Hanuše v roce 1960. Při bádání po orchestrálních úpravách byla nově odhalena instrumentace čtyř *Biblických písní* z roku 1922 určená pro Newyorskou filharmonii a barytonistu Josefa Swarze pocházející z pera Bernarda Wagenaara, člena newyorského orchestru. V tomto ohledu jde o pozoruhodné zjištění, vzhledem ke skutečnosti, že první vydání instrumentovaných písní se uskutečnilo až v roce 1929.

V roce 1904 zazněla první pětice písní s orchestrem ve Dvořákově instrumentaci naposledy. O deset let později se cyklus v listopadu roku 1914 dočkal prvního souborného provedení. Prvních pět písní zaznělo ve Dvořákově instrumentaci a zbylých pět v instrumentaci Zemánkově, který je navíc na koncertě sám dirigoval. Do roku 1916 dílo zaznamenalo ještě jedno prvenství v podobě souborného provedení cyklu unisono ženským sborem Cyrilské jednoty Vyšehradské za řízení kanovníka Václava Müllera.

Po Dvořákově smrti se objevují nejrůznější transkripce cyklu či jeho vybraných písní např. pro lesní roh, housle, varhany apod. Nechybí ani orchestrace v kombinaci žesťových nástrojů a smyčců ani úprava pro smíšený sbor a cappella. Pozoruhodné je textové zpracování od Ditricha Fischera-Discau z roku 1963, jejíž cílem je zachovat původní melodickou linku písní, tak jak je Dvořák napsal, bez vnějších zásahů pod vlivem německého překladu žalmů.

Z práce vyplývá, že cyklus byl za skladatelova života i po jeho smrti velmi pozitivně přijímán a hodnocen. Pro svou vnitřní hloubku, zbožný charakter a výjimečné

zhudebnění se stal vyhledávaným repertoárem řady významných pěveckých osobností minulosti i současnosti. Písně, které se pojí s prvním koncertem České filharmonie, zajistilo dílu jeho pravidelným prováděním v rámci výročních oslav založení orchestru nesmrtelnost až do dnešních dní.

Při bádání v oblasti recepce díla byla odhalena nová fakta, které ve výsledku mohou sloužit jako odrazový můstek k dalšímu zkoumání. Přínosem práce je zveřejnění nových skutečností souvisejících s festivalem v Norwich. Prvně publikovány jsou v této souvislosti nejen informace, ale též recenze, které doposud nebyly uvedeny v žádné literatuře ani monografii. Práce může posloužit jako základ při objasňování okolností související se žádostí o zaslání partitury, především pak v návaznosti na nalezený dopis pod signaturou S 226 ve Dvořákově muzeu v Praze. Práce navíc podněcuje a vybízí k dalšímu pátrání po programu koncertu z Norwichského festivalu. Text nalezne uplatnění jako zdroj základních informací a poznatků o díle, přičemž poslouží též jako podklad při dohledávání orchestrální partitury z roku 1922 Bernarda Wagenaara. V neposlední řadě svou strukturou a zaměřením poskytuje podrobnější vhled na dobovou reflexi v letech 1896–1916 zaměřenou na přijetí tohoto posledního Dvořákova písňového cyklu.

ANOTACE

Bakalářská práce je zaměřena na recepci písňového cyklu Antonína Dvořáka *Biblické písně* op. 99. Úvod textu se zabývá genezí písňového cyklu, textových úprav písní i jejich transkripcí. Jádrem výzkumu se orientuje na četnost a způsoby provádění v letech 1896–1916, které dokládá na dobových recenzích a článcích. Studie se soustředí především na premiérová provedení u nás i v zahraničí. V textu jsou odhaleny nové okolnosti týkající se uvedení díla v rámci festivalu v Norwich v roce 1899, které nebyli doposud publikovány. Na základě nově získaných informací se práce pokouší zodpovědět otázku, proč byla zorchestrována pouze první pětice, a co vedlo skladatele k tomu, že zbylých pět písní neinstrumentoval. Závěr práce shrnuje výsledky výzkumu a nabízí možné alternativy jejich využití pro další bádání.

KLÍČOVÁ SLOVA: Dvořák, *Biblické písně* op. 99, recepce, transkripce, recenze

ANOTATION

This Bachelor thesis aims to examine the reception of Antonín Dvořák's *Biblical Songs* op. 99. The introduction deals with the genesis of this song cycle, their further text and music transcriptions. The core of the research is focused on the frequency and methods of implementation between the years 1896-1916, which is reflected by various reviews and articles from that time. The research examines the premiere performances in Bohemia and abroad. Furthermore, the text reveals new facts about the realization of the work performed during the Norwich Festival in 1899 which have not been published yet. Based on the newly discovered information, the thesis tries to answer the question why was Dvořák preparing the orchestration of five songs only and not the rest (5) of them. The last chapter sums up the results and offers the possible alternatives for future research.

KEY WORDS: Dvořák, *Biblical Songs* op. 99, reception, transcription, reviews

9 BIBLIOGRAFIE

PRAMENY

Antonín Dvořák, *Biblishe Lieder*, 2. seš., č. 6-10, alt + kl., Simrock Berlín 1895, no. 10326. Sg 415.

Antonín Dvořák, *3 Biblické písně z op. 99 pro vysoký hlas a varhany*, č. 4, 5, 9 (úpr. F. E. Thiele), text NJ, AJ, Simrock Berlín 1913, no. 13292. Sg 741.

Antonín Dvořák, *Biblické písně op. 99, alt / baryton + orch., partitura*, SNKLHU Praha 1960, no. H 3004, Souborné vydání děl A. D. Sg 811.

Antonín Dvořák, *Biblické písně op. 99, vyšší hlas a pfe, Supraphon*, Praha 1970, no. H 1758. Sg 562.

Antonín Dvořák, *Biblické písně op. 99, č. 1-10, soprán + tenor + kl., kritické vyd.* Ed. Supraphon Praha 1989, no. H 1758. Sg 1148.

Burghauser, Jarmil a John Clapham. *Antonín Dvořák: thematický katalog, bibliografie, přehled života a díla. 2.* (rev. a dopl.) vyd. Praha: Bärenreiter Editio Supraphon, 1996.

Dvořák, Antonín. *Biblické písně, op. 99.* 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1955.

Dvořák, Antonín. *Biblické písně, op. 99.* 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1960.

LITERATURA

Bayne A. D.: *A comprehensive history of Norwich. Jarrold and Sons*, 1869, kapitola XXII.

Beckerman, Michael. *Dvořák and His World*. Princeton: New Jersey, 1993

Bayne. A.D.: *A comprehensive history of Norwich. Jarrold and Sons*, 1869, kapitola XXII.

Burghauser, Jarmil. *Antonín Dvořák*. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1966.

Döge, Klaus. *Antonín Dvořák: život, dílo, dokumenty*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2013.

Dvořák, Antonín. *Antonín Dvořák: korespondence a dokumenty: kritické vydání svazek 3*. Editor Milan Kuna, editor Ludmila Bradová. Praha: Supraphon, 1989.

Dvořák, Antonín, Milan Kuna a Ludmila Bradová. *Korespondence a dokumenty. Svazek 4*. Praha: Bärenreiter Editio Supraphon, 1995.

Dvořák, Antonín. *Antonín Dvořák: korespondence a dokumenty: kritické vydání svazek 7*. Editor Milan Kuna, editor Ludmila Bradová. Praha: Supraphon, 1989.

Dvořák, Antonín, Kuna, Milan a Ludmila Bradová, ed. *Korespondence a dokumenty: kritické vydání. Svazek 8*. Praha: Editio Bärenreiter, 2000.

Nejedlý, Zdeněk. *Dějiny české hudby*. V Praze: Hejda & Tuček. 1903.

Hons, Miloš. *Boj o českou moderní hudbu (1900-1939)*. Praha: Togga. Musica viva (Togga). 2013.

Slavíková, Jitka. *Dvořák a Anglie, aneb, Země, které mnoho dlužím*. V Praze: Paseka, 1994.

Šourek, Otakar. *Antonín Dvořák*. 3. vyd. Praha: Hudební matice Umělecké besedy, 1947.

Šourek, Otakar. *Dvořák ve vzpomínkách a dopisech*. 9. vyd. Praha: Národní hudební vydavatelství Orbis, 1951.

DISERTAČNÍ PRÁCE A ODBORNÉ STUDIE:

Belinger, Rebecca. *Sacred songs of Dvorak, Menotti, Ravel and Wolf*. 2012.

Braun, Rhaimond Thomas. *Antonin Dvorak, Biblical Songs, Op. 99: A Transcription for Wind Orchestra with Historical Context and Transcription Method*. 2003.

Dvořák, František. *Biblické písně Antonína Dvořáka z pohledu klavírního pedagoga a korepetitora*. Bakalářská práce JAMU Brno 2013.

Francalanga, Amalie. *Dvorak's Biblical songs, OP. 99: A reflection on the songs texts*. 2013.

Karas, Petr. *Biblické písně Antonína Dvořáka*. Bakalářská práce JAMU Brno. 2013.

Malá, Sandra. *Písňová tvorba Antonína Dvořáka*. UK Praha. 2011.

King, Erin Lee. *Anything but conventional': Faith and Folk Idioms in Dvořák's biblical songs*. 2007.

SLOVNÍKY A ENCYKLOPEDIE DOMÁCÍ A ZAHRANIČNÍ PROVENIENCE

Československý hudební slovník osob a institucí. 1. vyd. Editor Gracian Černušák, editor Bohumír Štědroň, editor Zdenko Nováček. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1965.

Biblické písně. *Antonín Dvořák*. [online]. Dostupné z: <http://www.antonin-dvorak.cz/biblicke-pisne>.

Oxford Music Online. *Grove Music Online in Oxford*. [online]. [cit. 03. 12. 2017]. Dostupné z: http://www.oxfordmusiconline.com/public/book/omo_gmo.

Národní muzeum. *Muzeum Antonína Dvořáka*. [online]. [cit. 18. 1. 2018]. Dostupné z: <http://www.nm.cz/Hlavni-strana/Navstivte-nas/Muzeum-Antonina-Dvoraka.html>.

MGG Online. *MGG Online* [online]. Dostupné z: <https://www.mgg-online.com/>.

DOMÁCÍ PERIODIKA

Axman, Emil, „Dvořákovy Biblické písně“ *Dalibor: Hudební listy*. Praha: Urbánek, XXXII (26), 1909-1910.

Brambergr, Jan, „Koncerty v Praze“, *Dalibor: Hudební listy*. Praha: Urbánek 25, 1903.

Cyril: Časopis pro katolickou hudbu posvátnou 10, 1915.

„Česká filharmonie“, *Národní politika* 14(2), 1896.

Dalibor: Hudební listy. Praha: Urbánek 23, 1901.

Dalibor: Hudební listy. Praha: Urbánek XXXII (26), 1909-1910.

Dalibor: Hudební listy. Praha: Urbánek XVIII (3-4), 1896.

Hudba. *Národní listy* 36 (7), 1896.

Hudba. *Národní listy* 41 (333). 1901.

Hudba chrámová. *Národní politika* 31(322), 1913.

Hudba chrámová. *Národní politika* 33 (33), 1915.

Hudba chrámová. *Národní politika* 37(135), 1919.

Knittl, Karel, „K zahájení koncertů České filharmonie“, *Dalibor: Hudební listy*. Praha: Urbánek XVIII, 1896.

Knittl, Karel, „Koncerty“, *Dalibor: Hudební listy*. Praha: Urbánek XVIII (3-4), 1896.

Koncerty: Symfonické koncerty české filharmonie. *Hudební revue*. Hudební odbor Umělecké besedy 9(3-4), 1916.

Kopáček, Jan, „České skladby provedené v cizině“, *Hudební revue*. Praha: Hudební odbor Umělecké besedy 1(1), 1908.

Kopáček, M, „České skladby provedené v cizině“, *Hudební revue*. Praha: Hudební odbor Umělecké besedy 1(2), 1908.

Německo, „Dvořákova slavnost v Pyrmontu“, *Hudební revue*. Praha: Hudební odbor Umělecké besedy 6(1), 1913.

Národní listy 74(117), 1934.

Národní politika 22 (121), 1904.

Novák, Vítězslav, „Písně“, *Národní listy* 74(117), 1934.

Stejskal, František. Souborné provedení biblických písní sborovým tělesem. *Cybil: Časopis pro katolickou hudbu posvátnou*. 1916, 1916(XLII)

Stejskal, František, „Činnost Farní jednoty Cyrillské na Královském Vyšehradě“, *Cybil: Časopis pro katolickou hudbu posvátnou* 2(XLIV), 1918.

Sychra, Jan, „Cyrillská jednota v Litoměřicích“, *Cybil: Časopis pro katolickou hudbu posvátnou* 10 (XLIII), 1917.

Šourek, Otakar, „O Americké tvorbě Ant. Dvořáka“, *Listy Hudební Matice*. Praha: Hudební matice Umělecké besedy 1921-1948, 2 (10), 1923.

Věstník spolkový, *Hudební revue*. Praha: Hudební odbor Umělecké besedy 3(4), 1908.

Vlk, Antonín, „Nová díla: Biblické písně“, *Hlídky: Měsíčník vědecký*. Brno: Papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských III. XV (10) 1898.

„Z Anglie“, *Hudební revue*. Praha: Hudební odbor Umělecké besedy 4(10), 1911.

ZAHRANIČNÍ PERIODIKA

„In Music's Realm“, *Buffalo The Illustrated Express: Buffalo Morning Express and Illustrated Buffalo Express*, duben 12, 1896.

Krouts, Mary, „Mary Krout's letter: Katherine Fisk's succes“, *The Daily Ocean*, duben 12, 1896.

„Music and Musicians“, *The Chicago Sunday Tribune*, duben 12, 1896.

„Norwich musical festival“, *The Guardian: London, Greater London, England*, říjen 5, 1899.

„Norwich music festival“, *The Manchester Guardian: Londo, Greater London, England*, říjen 9, 1899.

„Our London correspondence“, *The Manchester Guardian: London, Greater London, England*, únor 28, 1896.

„Our London correspondence“, *The Manchester Guardian: London, Greater London, England*, březen 20, 1896, 5.

„Sharps and Flats“, *The Record-Union: Sacramento, California*, listopad 26, 1899.
The Times: London, Greater London, England. London, 1900.

„The Norwich festival“, *The Guardian: London, Greater London, England*. Říjen 11, 1899.

„The Notes of music.“, *The New York Times: New York, New York*, 1899.
The Daily Ocean. Říjen 29, 1896.

ONLINE ZDROJE:

Antonin Dvorak "Biblical Songs" Hebrew, for Rowena – YouTube. *YouTube* [online]. [cit. 05. 03. 2018]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=BjiP2aSiP_8&t=12s.

Dame Clara Butt: Britain's Queen of Song – Clara Butt | Songs, Reviews, Credits | AllMusic. *AllMusic | Record Reviews, Streaming Songs, Genres & Bands* [online]. Copyright ©2018 AllMusic, member of the RhythmOne group [cit. 01. 02. 2018]. Dostupné z: <https://www.allmusic.com/album/dame-clara-butt-britains-queen-of-song-mw0001166900>.

Dietrich Fischer-Dieskau: 6 Biblische Lieder by Dvořák – YouTube. *YouTube* [online]. [cit. 05. 03. 2018]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=rCATUaUJ7II>

Dvořák society. *Dvořák sciety*. [online]. 18. 4. 2016 [cit. 2016-04-18]. Dostupné z: <http://www.dvorak-society.org/>.

Historie. *Česká filharmonie – hudba na prvním místě* [online]. Dostupné z: <http://www.ceskafilharmonie.cz/o-nas/historie/>.

Jindrák, Jindřich. *K interpetační problematice Dvořákových Biblických písní. Živá hudba* 1980 [online]. [cit. 05.03 2018]. Dostupný z <http://ziva-hudba.info/article.php?id=277>.

JSTOR: Access Check. *JSTOR* [online]. Copyright ©2000 [cit. 30. 03. 2018]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/765805>.

Mackie, Charles. *Norfolk Annals A Chronological Record of Remarkable Events in the Nineteenth Century, Vol. 2* [online]. 2011. 2011 [cit. 2018-03-25]. ISBN ISO-646-US (US-ASCII). Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/files/36206/36206-h/36206-h.htm>

MGG Online. *MGG Online* [online]. Dostupné z: <https://www.mgg-online.com/>.

Newspapers.com - Historical Newspapers from 1700 s-2000 s. *Newspapers.com - Historical Newspapers from 1700 s-2000 s* [online]. Copyright © 2018 Newspapers.com by [cit. 04. 03. 2018]. Dostupné z: <https://www.newspapers.com/>.

New York Philharmonic archives [online]. Copyright © 2001 [cit. 05. 03. 2018]. Dostupné z: <http://archives.nyphil.org/>.

Repertoire International de Littérature Musice-RILM. *RILM*. [online]. 18. 4. 2016 [cit. 2016-04-18]. Dostupné z: <http://www.rilm.org/>.

Vysokoškolské kvalifikační práce. *Vysokoškolské kvalifikační práce* [online]. [cit. 05. 03. 2018]. Dostupné z: <https://theses.cz/>

NOTOVÝ MATERIÁL

Dvořák, Antonín. *Psalmen: Biblické písně = Biblische Lieder: für mittlere Stimme und Orgel: Op. 99, BWV 202* [hudebnina]. Stuttgart: Carus-Verlag, ©1997, c1978. 1 partitura (24 s.).

Dvořák, Antonín a Eisemann, Hans Peter, ed. *10 Psalmlieder, op. 99: übertragen für Singstimme und Orgel, Voice and Organ: Sopran oder Tenor* [hudebnina]. Magdeburg: Edition Walhall, 1994. 1 partitura (41 s.). Rastatter Notenoffizin.

Dvořák, Antonín. *An den Wassern Babylons = Při řekách babylonských: Biblische Lieder: für gemischten Chor (SATB) und kleines Orchester: 2 Trombe, 2 Trombone e Timpani, 2 Violini, Viola, Violoncello, Contrabbasso ed Organo: op. 99,7* [hudebnina]. Stuttgart: Carus-Verlag, ©1994. 1 partitura (16 s.).

Dvořák, Antonín a Burghauser, Jarmil, ed. *Die Blicke richte auf mich = Popatřiž na mne: Biblische Lieder: für gemischten Chor (SATB) und kleines Orchester: 2 Trombe e 2 Trombone, 2 Violini, Viola, Violoncello, Contrabbasso ed Organo: op. 99,8* [hudebnina]. Stuttgart: Carus-Verlag, 1994. 1 partitura (12 s.).

Five biblical songs by Antonín Dvořák, transcribed for SATB choir | Canadian Music Centre | Centre de Musique Canadienne. *Welcome | Canadian Music Centre | Centre de Musique Canadienne* [online]. Copyright © [cit. 12. 1. 2018]. Dostupné z: <https://www.musiccentre.ca/node/30750>.

Dvořák, Antonín. *Gott, ich sing' Dir neue Lieder = Bože, bože! Píseň novou: Biblische Lieder: für gemischten Chor (SATB) und kleines Orchester: 2 Trombe e 2 Trombone, 2*

Violini, Viola, Violoncello, Contrabbasso ed Organo: op. 99,5 [hudebnina]. Stuttgart: Carus-Verlag, ©1994. 1 partitura (16 s.).

Dvořák, Antonín. *Gott, mein Hirte, hütet mich: Psalm 23 = Hospodin jest můj pastýř: Biblische Lieder: für Soloalt, Chor (SATB) und kleines Orchester: 2 Violini, Viola, Violoncello, Contrabbasso ed Organo, Timpani ad libitum: op. 99, 4* [hudebnina]. Stuttgart: Carus-Verlag, ©1994. 1 partitura (12 s.).

Dvořák, Antonín. *Herr, mein Gott, zu Dir will ich fleh'n = Slyš, ó Bože, volání mé: Biblische Lieder: für gemischten Chor (SATB) und Streicher: 2 Violini, Viola, Violoncello, Contrabbasso ed Organo: op. 99,6* [hudebnina]. Stuttgart: Carus-Verlag, ©1994. 1 partitura (15 s.).

Dvorak, Antonin – Five Psalms From Biblical Songs, Op. 99 - Pope Instrument Repair. *Pope Instrument Repair* [online]. Copyright © [cit. 12. 01. 2018]. Dostupné z: <http://poperepair.com/dvorak-antonin-five-psalms-from-biblical-songs-op-99/>.

SEZNAMY, KATALOGY, SLOVNÍKOVÁ HESLA:

Bachtík, Josef.: heslo Antonín Dvořák. In: *Československý hudební slovník osob a institucí*. Praha: SHV, 1963.

Burghauser, Jarmil a John Clapham: Antonín Dvořák. *Thematický katalog. Bibliografie. Přehled života a díla*. Praha: Bärenreiter Editio Supraphon, 1996.

Clapham, John.: heslo Antonín Dvořák. In: *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*. London: Macmillan Publishers, 1980.

ŽIVOTOPISNÉ PRÁCE:

Burghauser, Jarmil. *Antonín Dvořák*. Praha: Koniasch Latin Press, 2006.

Clapham, John. *Antonín Dvořák. Musician and Craftsman*. London: Faber & Faber, 1966.

Clapham, John. *Dvořák*. London: David & Charles, 1979.

Döge, Klaus. *Antonín Dvořák: život, dílo, dokumenty*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2013.

Holzknicht, Václav. *Antonín Dvořák*. Praha: SNDK, 1955.

Šourek, Otakar. *Život a dílo Antonína Dvořáka*. I. - IV. Praha: SN, 1954–1957.

Šourek, Otakar. *Antonín Dvořák*. Praha: HM, 1947.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 – Program koncertu z 28. prosince 1922 Carnegie Hall	str. 23
Obr. 2 – Program prvního koncertu České filharmonie 4. ledna 1896	str. 28
Obr. 3 – Program koncertu londýnské Filharmonické společnosti 19. března 1896, Queens Hall	str. 34
Obr. 4 – Biblické písně jako součást nejvýznamnějších kulturních událostí v Norfolku v říjnu 1899	str. 35